

บทที่ 3

สภาพพื้นฐานทั่วไปของเขตหนองแขม

3.1 ลักษณะทางกายภาพ

3.1.1 ประวัติความเป็นมา¹

เขตหนองแขมตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2445 มีฐานะเป็นอำเภอ แบ่งเขตการปกครองเป็น 4 ตำบล คือ ตำบลหนองแขม ตำบลหนองแดง ตำบลหนองเตต และตำบลหลักสอง คำว่าหนองแขม ผู้มีพื้นเพดั้งเดิมในท้องที่นี้ได้เล่าว่าแต่ก่อนท้องที่นี้เป็นหนองน้ำกว้างใหญ่ มีต้นแขมขึ้นทั่วไป ผู้อยู่อาศัยในท้องที่ดั้งเดิมจึงเรียกหนองน้ำนั้นว่า "หนองแขม" ต่อมาเมื่อมีการจัดตั้งอำเภอขึ้นทางราชการจึงได้เรียกชื่อตามคำเรียกของประชาชนว่า อำเภอหนองแขมเป็นต้นมา โดยตั้งที่ว่าการอำเภอครั้งแรกในบริเวณที่เป็นที่ตั้งตลาดหนองแขมปัจจุบัน

ในปี พ.ศ. 2456 ทางราชการได้ย้ายที่ว่าการอำเภอไปตั้งอยู่บริเวณหมู่ที่ 5 ซึ่งอยู่ปากคลองมหาศรีริมคลองภาษีเจริญ และเมื่อปี พ.ศ. 2472 อำเภอหนองแขมยังมีพลเมืองไม่หนาแน่น การปกครองไม่มีปัญหามากนัก ทางราชการจึงได้ลดฐานะอำเภอหนองแขมเป็นกิ่งอำเภอให้ขึ้นอยู่กับอำเภอภาษีเจริญ ครั้นเมื่อบ้านเมืองเจริญมากขึ้น มีพลเมืองอาศัยอยู่หนาแน่น มีการคมนาคมสะดวกทางราชการจึงได้ยกฐานะเป็นอำเภออีกครั้งหนึ่ง ในปี พ.ศ. 2501 และกำหนดเขตการปกครองออกเป็น 3 ตำบล คือ ตำบลหนองแขม ตำบลหลักสอง และตำบลหนองค้างพลู ตลอดมาจนถึงปี พ.ศ. 2515 ได้เปลี่ยนรูปแบบการปกครองเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองบ้านเมืองมากขึ้น ตามประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 335 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 เปลี่ยนฐานะจากอำเภอหนองแขมเป็น "เขตหนองแขม" ต่อมาในปี พ.ศ. 2518 ทางราชการได้เห็นว่าสถานที่ทำการเขตหนองแขม ซึ่งตั้งอยู่บริเวณปากคลองมหาศรีริมคลองภาษีเจริญการคมนาคมไม่สะดวก ประกอบกับการคมนาคมทางบกได้เจริญมากขึ้น ประชาชนส่วนใหญ่ไม่นิยมใช้

¹ สำนักงานเขตหนองแขม "เอกสารบรรยายสรุปเขตหนองแขม" กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2530, หน้า 1

การคมนาคมทางน้ำแล้ว จึงได้ย้ายสถานที่ทำการเขตหนองแขมมาตั้ง ณ บริเวณหมู่ที่ 7 ริมถนนเพชรเกษม แขวงหนองค้างพลู เมื่อวันที่ 17 กันยายน 2520 โดยใช้คำว่า "ที่ว่าการเขตหนองแขม" และในปี พ.ศ. 2528 ได้เปลี่ยนชื่อสถานที่ทำการเป็น "สำนักงานเขตหนองแขม" ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528

3.1.2 ที่ตั้งและอาณาเขตการปกครอง

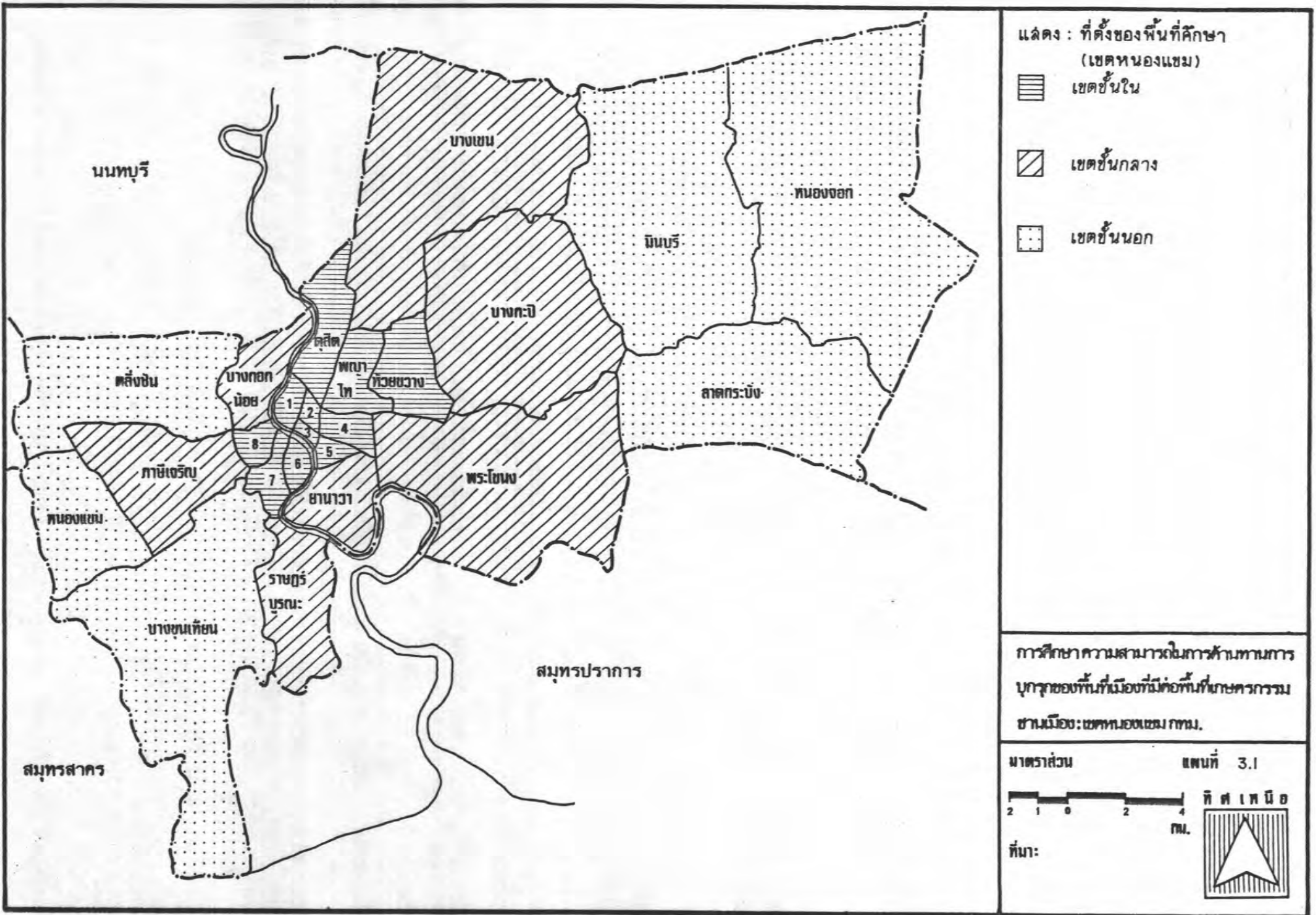
เขตหนองแขมจัดเป็นเขตหนึ่งในเขตชั้นนอกกรุงเทพมหานคร ตามการแบ่งพื้นที่เป็นเขตชั้นใน เขตชั้นกลาง และเขตชั้นนอก ของกองผังเมือง สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งพิจารณาจากความหนาแน่นของประชากรและลักษณะการใช้ที่ดินเป็นเกณฑ์ในการแบ่ง ดังนี้

เขตชั้นใน เป็นเขตเมืองเก่าเป็นที่ตั้งของพระบรมมหาราชวัง สถาบันราชการและศูนย์กลางพาณิชย์กรรม มีประชากรหนาแน่นมากที่สุดประกอบด้วยเขตต่าง ๆ 11 เขต ได้แก่ เขตพระนคร เขตสัมพันธวงศ์ เขตป้อมปราบ เขตปทุมวัน เขตบางรัก เขตดุสิต เขตพญาไท และเขตห้วยขวางในฝั่งพระนคร ส่วนในฝั่งธนบุรีมี เขตธนบุรี เขตคลองสาน และเขตบางกอกใหญ่

เขตชั้นกลาง เป็นพื้นที่ถัดจากเขตชั้นใน เป็นบริเวณที่มีการขยายตัวอย่างรวดเร็วในช่วงสิบกว่าปีที่ผ่านมา ซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นบริเวณที่กออาศัยและสถาบันราชการบางแห่ง ประชากรหนาแน่นปานกลาง ประกอบด้วยเขตต่าง ๆ 7 เขต ได้แก่ เขตยานนาวา เขตบางเขน เขตบางกะปิ เขตพระโขนงในฝั่งพระนคร และเขตบางกอกน้อย เขตภาษีเจริญ เขตราษฎร์บูรณะ ในฝั่งธนบุรี

เขตชั้นนอก เป็นพื้นที่รอบนอกสุดของกรุงเทพมหานคร เป็นบริเวณที่มีประชากรอาศัยอยู่เบาบาง พื้นที่ส่วนใหญ่เพื่อการเกษตรกรรม แต่ในปัจจุบันได้มีการขยายตัวของที่อยู่อาศัยใหม่ ประกอบด้วยเขตต่าง ๆ 6 เขต ได้แก่ เขตหนองจอก เขตมีนบุรี เขตลาดกระบังในฝั่งพระนคร และเขตบางขุนเทียน เขตตลิ่งชัน และเขตหนองแขม ในฝั่งธนบุรี

เขตหนองแขม	มีที่ตั้ง และอาณาเขตการปกครอง ดังนี้
ทิศเหนือ	จดคลองบางไผ่ จังหวัดนครปฐม และเขตตลิ่งชัน
ทิศใต้	จดคลองหนามแดง เขตบางขุนเทียน
ทิศตะวันออก	จดคลองทิววัฒนา ถนนหมู่บ้านเศรษฐกิจ คลองบางแค และคลองบางโคลัด เขตภาษีเจริญ

ทิศตะวันตก จดคลองศรีสำราญ จังหวัดสมุทรสาคร และเขตตำบล
กระทุ่มล้ม อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม (แผนที่ 3.1)

เขตหนองแขมมีพื้นที่ปกครองทั้งสิ้น 48.283 ตารางกิโลเมตร หรือ 30,176.875 ไร่ โดยแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 3 แขวง ได้แก่ แขวงหลักสอง เป็นแขวงที่มีพื้นที่น้อยที่สุดเพียง 14.813 ตารางกิโลเมตร หรือ 9,258.12 ไร่ แบ่งเขตการปกครองเป็น 12 หมู่บ้าน แขวงหนองแขม มีพื้นที่ 15.496 ตารางกิโลเมตร หรือ 9,683 ไร่ แบ่งการปกครองออกเป็น 12 หมู่บ้านเช่นกัน ส่วนแขวงหนองค้างพลู เป็นแขวงที่มีพื้นที่มากที่สุดถึง 17,976 ตารางกิโลเมตร หรือ 11,235.09 ไร่ แต่แบ่งการปกครองออกเป็นเพียง 9 หมู่บ้าน

3.1.3 ลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศ

เขตหนองแขมมีลักษณะภูมิประเทศไม่แตกต่างกับพื้นที่อื่น ๆ ของกรุงเทพมหานครมากนัก พื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่ม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของที่ราบลุ่มอันเกิดจากการทับถมของดินตะกอนน้ำพัดพา (alluvium) ในฤดูน้ำหลากถ้าได้รับอิทธิพลจากน้ำทะเลหนุนขึ้นสูง จะมีน้ำท่วมทั่วไปบริเวณริมคลองต่าง ๆ

ส่วนลักษณะภูมิอากาศมีลักษณะเช่นเดียวกับเขตอื่น ๆ กล่าวคือ จัดอยู่ในภูมิอากาศร้อนชื้น การผันแปรของอุณหภูมิมีน้อย โดยอุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุดถึง 30 °C และอุณหภูมิต่ำสุด 20 °C ความชื้นโดยเฉลี่ยประมาณ 80 % ต่อปี ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยทั้งปีประมาณ 1,500 มิลลิเมตร

3.1.4 ลักษณะการตั้งถิ่นฐาน

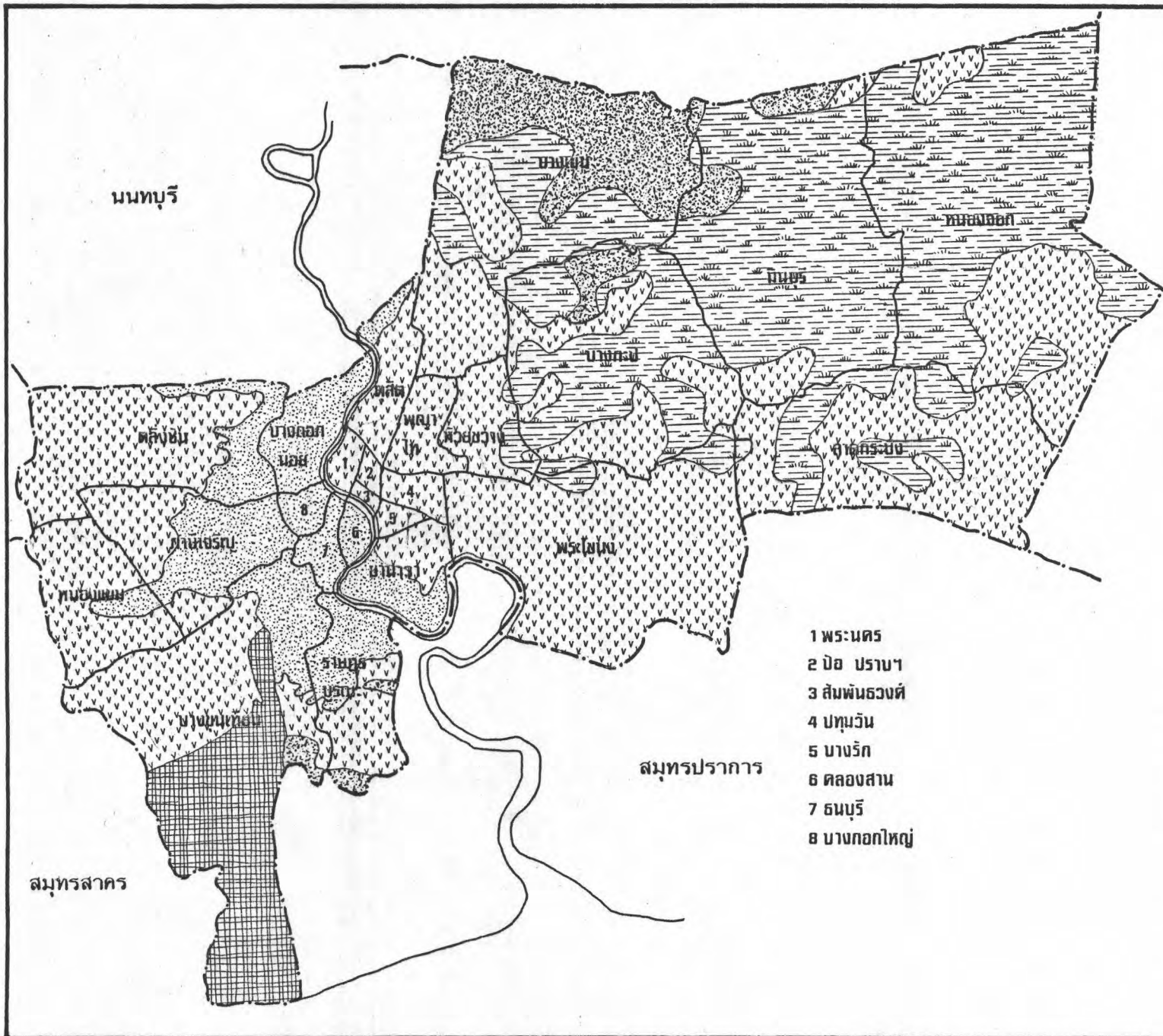
รูปแบบการตั้งถิ่นฐานในระยะแรกของเขตหนองแขม มีลักษณะคล้ายกับการตั้งถิ่นฐานโดยทั่วไปในที่ราบภาคกลาง คือ ลักษณะเป็น riverine settlement มีการตั้งถิ่นฐานตามแนวชายของเส้นทางคมนาคมทางน้ำ ได้แก่ ลำคลองต่าง ๆ ซึ่งมีโครงข่ายหนาแน่นมากทั้งคลองชลประทานและคลองธรรมชาติ ทั้งนี้เนื่องจากเขตหนองแขมเป็นชุมชนเกษตรกรรม จำเป็นต้องใช้ประโยชน์จากลำคลองทั้งทางด้านการอุปโภคบริโภค การคมนาคมและการเกษตร คลองที่สำคัญที่มีการตั้งถิ่นฐานหนาแน่นตั้งแต่อดีตและยังคงถึงปัจจุบันได้แก่คลองภาษีเจริญ คลองมหาสาร คลองทวีวัฒนา และคลองศรีสำราญ เป็นต้น

ระยะต่อมา การคมนาคมทางบก(ถนน) ได้มีความสำคัญและมีบทบาทอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงการตั้งถิ่นฐาน กล่าวคือ หลังจากที่ได้มีการตัดถนนเพชรเกษมและถนนในบริเวณอื่น ๆ อีกหลายสาย ทำให้การคมนาคมและการเข้าถึงสะดวกยิ่งขึ้น ประชาชนได้เปลี่ยนมาตั้งถิ่นฐานบริเวณสองฟากถนน โดยเฉพาะถนนเพชรเกษมเป็นชุมชนหนาแน่นที่มีการใช้ที่ดินเพื่อการพาณิชย์กรรมเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ยังมีการตั้งถิ่นฐานในลักษณะของที่ดินจัดสรรและหมู่บ้านจัดสรรตามถนนและซอยต่าง ๆ ที่แยกจากถนนเพชรเกษม หมู่บ้านจัดสรรที่รู้จักกันแพร่หลาย ได้แก่ หมู่บ้านเศรษฐกิจ แขวงหลักสอง เป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่และเป็นย่านชุมชนที่สำคัญแห่งหนึ่งของเขตหนองแขมในปัจจุบัน

ปัจจุบัน การจัดสรรที่ดิน บ้านจัดสรรและตึกแถว ได้เพิ่มปริมาณและขยายพื้นที่ออกไปกว้างขวางมากขึ้น สาเหตุสำคัญของการขยายตัวเนื่องมาจากการพัฒนาระบบเส้นทางคมนาคมทางถนนของกรุงเทพมหานครในฝั่งธนบุรี เช่น ถนนปั้นเกล้า-นครชัยศรี ถนนวงแหวนรอบนอก เป็นต้น ซึ่งนอกจากจะทำให้มีการเข้าถึงได้สะดวกและมีทางเลือกในการเดินทางมากขึ้นแล้ว ยังเป็นการประหยัดเวลาในการเดินทางจากเขตหนองแขม (ที่พิกอาศัย) เข้าสู่ใจกลางเมือง (สถานที่ทำงาน) ประกอบกับความต้องการด้านที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้อ่อนถึงปานกลางและปานกลางค่อนข้างต่ำที่ไม่สามารถซื้อราคาที่ดินในเมืองได้ และต้องการหนีความแออัดออกสู่เขตชานเมือง จึงทำให้มีการขยายตัวของที่อยู่อาศัยเป็นชุมชนใหม่อีกหลายชุมชน อาทิเช่น ชุมชนสมพรชัย หมู่บ้านศิริเขต 1, 2 หมู่บ้านहरรรษา เป็นต้น

3.1.5 สมรรถนะดิน

เขตหนองแขมเป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งของกรุงเทพมหานคร ซึ่งตั้งอยู่บนที่ราบภาคกลางตอนใต้หรือที่ราบลุ่มบางกอก (Bangkok plain) เป็นบริเวณพื้นที่ที่เกิดจากการทับถมของตะกอนน้ำทะเล น้ำกร่อย และน้ำจืดพัดมาพาทับถม (Marine brackish sediment and alluvium) และจากการสำรวจของกองสำรวจดิน กรมพัฒนาที่ดิน (2519) พบว่าความเหมาะสมของดินในเขตหนองแขมประกอบด้วยดินชุดบางกอกเป็นส่วนใหญ่ มีลักษณะราบเรียบเป็นดินลิกความสามารถในการอุ้มน้ำสูง มีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างสูงถึงสูง เหมาะสมสำหรับปลูกข้าว โดยสามารถปลูกข้าวนาดำให้ผลผลิตสูง และถ้ามีน้ำเพียงพอจะสามารถปลูกข้าวได้มากกว่า 1 ครั้งต่อปี นอกจากนี้ยังมีดินชุดธนบุรีที่มีลักษณะเป็นดินลิก การระบายน้ำค่อนข้างเลว มีความอุดมสมบูรณ์ปานกลาง เหมาะสมที่สุดสำหรับการทำสวนผัก สวนผลไม้ ซึ่งดินชุดธนบุรีนี้พบเฉพาะในพื้นที่บางส่วนของแขวงหลักสอง

- แสดงสมรรถนะดินเพื่อการเกษตร
- ดินที่มีความเหมาะสมอย่างยิ่งในกวร - ทำนา
  - ดินที่มีความเหมาะสมในในการทำนา
  - ดินที่มีความเหมาะสมปานกลางใน - การทำนา
  - ดินที่มีความเหมาะสมสำหรับปลูก - พืชไร่แต่ไม่เหมาะสมในการทำนา
  - ดินที่ไม่เหมาะสมในการปลูกพืชไร่ - และทำนา

- 1 พระนคร
- 2 ปื่อ ปรานา
- 3 สัมพันธวงศ์
- 4 ปทุมวัน
- 5 บางรัก
- 6 คลองสาม
- 7 ธนบุรี
- 8 บางกอกใหญ่

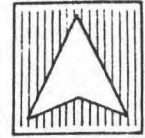
การศึกษาความสามารถในการด้านทกนการ
 บุกรุกของพื้นที่เมืองที่มีต่อพื้นที่เกษตรกรรม
 ชานเมือง: เขตหนองแขม กทม.

มาตราส่วน แผนที่ 3.2

0 1 2 4 กม.

ทิศเหนือ

ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน

กล่าวโดยสรุป สมรรถนะดินในเขตหนองแขมเหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับการเกษตรกรรม ไม่ว่าจะเป็นการทำนา สวนผักหรือสวนผลไม้ นอกจากนี้ภายในพื้นที่ยังได้รับน้ำจากลำคลองต่าง ๆ อย่างสมบูรณ์ จึงทำให้การเกษตรกรรมยังคงมีความสำคัญและเป็นอาชีพหลักของเขตหนองแขมต่อไป

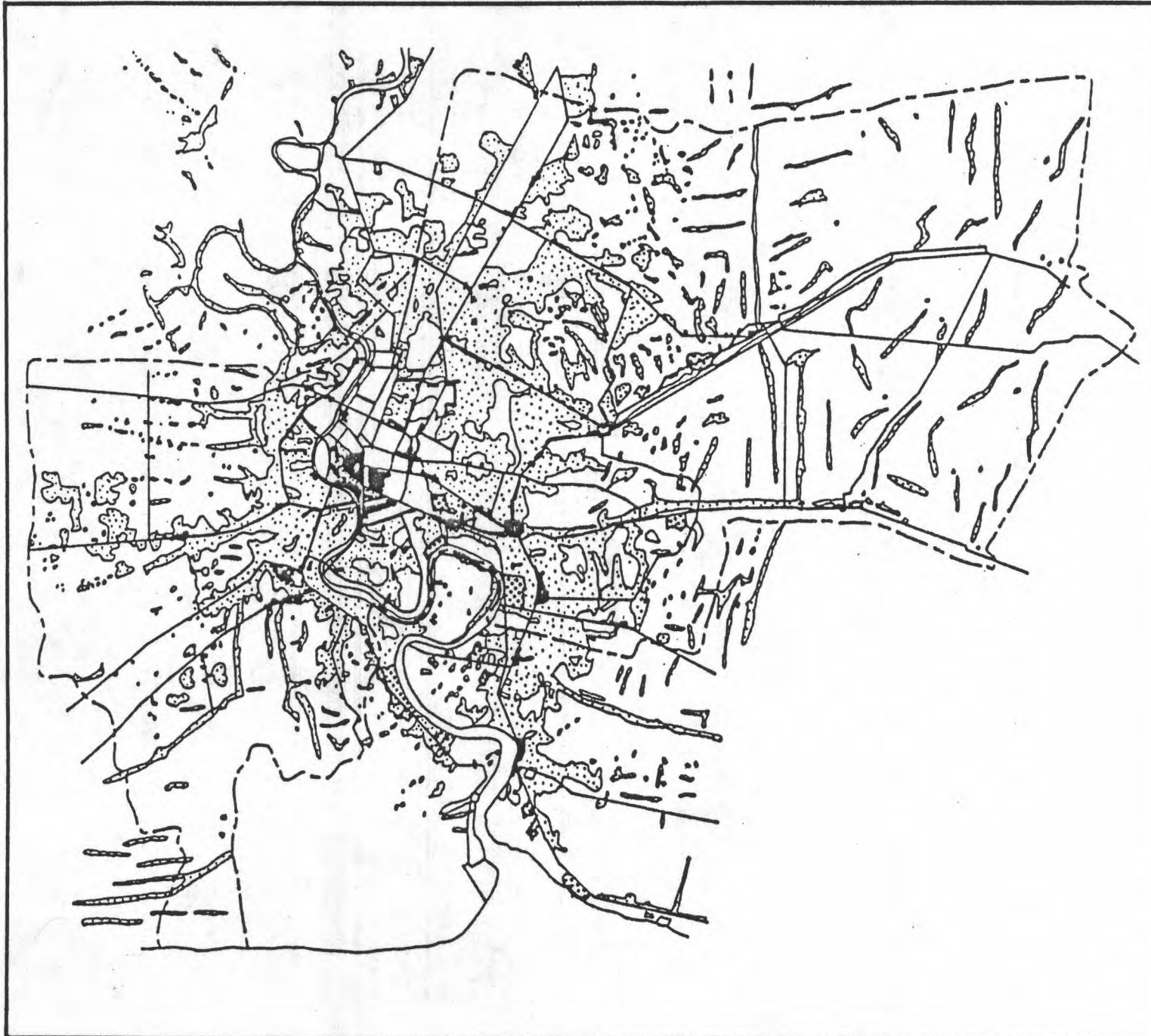
3.1.6 ลักษณะการใช้ที่ดิน

กรุงเทพมหานครมีลักษณะการใช้ที่ดินแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดในแต่ละพื้นที่ ซึ่งเป็นลักษณะการใช้ที่ดินที่สับสน ขาดระเบียบ ทั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากการขาดการวางแผนที่ดีตั้งแต่ในระยะแรก ทำให้เกิดการพัฒนาด้านที่เมืองในลักษณะไม่สมดุลย์ กล่าวคือ ความหนาแน่นแออัดจะอยู่บริเวณใจกลางเมือง (เขตชั้นใน) และขยายตัวออกไปในพื้นที่ใกล้เคียงอย่างรวดเร็ว (เขตชั้นกลาง) ในขณะที่พื้นที่รอบนอกของกรุงเทพมหานครยังคงเป็นพื้นที่เกษตรและลักษณะชนบทอยู่ทั่วไป ซึ่งลักษณะการใช้ที่ดินดังกล่าวพอสรุปได้ดังนี้ (ตารางที่ 3.1)

เขตชั้นใน มีพื้นที่เมืองทั้งสิ้น 51,796 ไร่ (2526) โดยมีการใช้ที่ดินเพื่อการพักอาศัยมากที่สุด ร้อยละ 38 รองลงมาคือ พาณิชยกรรม ร้อยละ 19 สถาบันราชการและสาธารณูปโภค ประมาณ ร้อยละ 19 เช่นกัน ส่วนการอุตสาหกรรมมีน้อยที่สุดเพียงร้อยละ 3 เท่านั้น จากสัดส่วน ของการใช้ที่ดินดังกล่าว จะเห็นได้ว่า การพาณิชยกรรม และสถาบันราชการและสาธารณูปโภคมี สัดส่วนสูงมาก แสดงให้เห็นถึงการกระจุกตัวของแรงงานประเภทที่สูงที่สุดในเขตกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะด้านพาณิชยกรรม จะอยู่ในเขตพญาไท ปทุมวัน และธนบุรี ส่วนด้านสาธารณูปโภคและ สถาบันราชการ จะอยู่ในเขตพญาไท ดุสิต และพระนคร อย่างไรก็ตาม เขตชั้นในยังคงมีพื้นที่ เกษตรแทรกอยู่ในความหนาแน่นแออัดของพื้นที่เมืองในบางบริเวณ ได้แก่ บริเวณตอนกลางของ แขวงท่าพระ เขตบางกอกใหญ่และเขตธนบุรีตอนล่างระหว่างแขวงบุคคลโลกกับแขวงตลาดพลู และบริเวณที่นาด้านทิศตะวันออกของเขตห้วยขวางติดต่อกับเขตบางกะปิ¹

เขตชั้นกลาง มีพื้นที่เมืองมากที่สุดถึง 182,558 ไร่ มีการใช้ที่ดินเพื่อการพักอาศัยสูงที่สุดเช่นกันประมาณ ร้อย 62 รองลงมา ได้แก่ สถาบันราชการและสาธารณูปโภค ร้อยละ 13 พาณิชยกรรมและอุตสาหกรรม ประมาณร้อยละ 7 เท่ากัน เมื่อพิจารณาตามสัดส่วนการใช้ที่ดินแล้ว พอสรุปได้ว่า เขตชั้นกลางเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยที่ใหญ่ที่สุดของกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะในเขตบางเขน บางกะปิ พระโขนง และเขตภาษีเจริญ แต่อย่างไรก็ตามการใช้ที่ดิน

¹ สุวัฒนา ชาตานิติ อ้างแล้ว หน้า 22-3

แสดง การใช้ที่ดินของกรุงเทพมหานคร

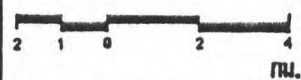
ปี 2526

- พานิชยกรรม
- พักอาศัย
- อุตสาหกรรม และคลังสินค้า
- อื่นๆ

การศึกษาความสามารถในการกำหนดการ
 ปรากฏของพื้นที่เมืองที่มีต่อพื้นที่เกษตรกรรม
 ชานเมือง: เขตหนองแขม กทม.

มาตราส่วน

แผนที่ 33

ทิศเหนือ

ที่มา: กองผังเมือง กทม.

ตารางที่ 3.1 การใช้ที่ดินแต่ละประเภทของกรุงเทพมหานคร ปี 2526

(หน่วย : ไร่)

ประเภท	เขตชั้นใน	เขตชั้นกลาง	เขตชั้นนอก	รวม
1. ที่อยู่อาศัย	19,688.24	113,102.62	26,781.42	159,572.28
2. พาณิชยกรรม	10,086.85	12,787.51	1,777.32	24,651.68
3. อุตสาหกรรมและ คลังสินค้า	1,538.13	12,719.54	6,077.28	20,333.95
4. สถาบันการศึกษา	3,344.44	1,707.86	2,156.04	11,208.34
5. สถาบันราชการ	7,832.84	15,927.89	744.91	24,505.64
6. สาธารณูปโภค	2,190.37	7,371.73	375.79	9,937.89
7. ศาสนสถาน	1,459.43	1,907.22	1,546.14	4,912.79
8. สวนสาธารณะ	1,611.30	4,350.47	251.55	6,213.32
9. ถนน	4,044.72	8,683.88	5,705.39	18,433.99
10. ที่ว่างและเกษตร	14,430.54	204,433.55	481,926.66	700,690.75
รวม	66,226.86	386,991.27	527,242.50	980,460.63

ที่มา : กองผังเมืองรวม สำนักผังเมือง

ประเภทเกษตรกรรมยังคงมีความสำคัญและปรากฏให้เห็นโดยทั่วไปในทุก ๆ เขตของพื้นที่ เขตชั้นกลางของกรุงเทพมหานคร

เขตชั้นนอก มีพื้นที่เมืองน้อยที่สุด 45,416 ไร่ โดยมีการใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยสูงสุด ประมาณร้อยละ 59 รองลงมาคือ อุตสาหกรรม ร้อยละ 14 ส่วนสถาบันการศึกษา ศาสนาเพียงร้อยละ 8 จะเห็นได้ว่าสัดส่วนของอุตสาหกรรมสูงมาก ซึ่งหมายถึงแหล่งงานของพื้นที่รอบนอกของกรุงเทพมหานคร คือ การทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม โดยเฉพาะในเขตลาดกระบัง และเขตบางขุนเทียน

การเกษตรกรรมเป็นการใช้ที่ดินที่สำคัญและมีมากที่สุดในเขตชั้นนอก โดยมีการเกษตรกรรมทุกประเภท อาทิ นาข้าว สวนผัก สวนผลไม้ สวนไม้ดอกไม้ประดับ และการเลี้ยงสัตว์ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเขตชั้นนอกเป็นเขตเกษตร หรือแหล่งอาหารของกรุงเทพมหานคร เขตหนองแขมเป็นเขตชั้นนอกเขตหนึ่ง ซึ่งมีการใช้ที่ดินประเภทเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ โดยมีการใช้ที่ดินแบบเมือง ได้แก่ บ้านเรือน ร้านค้า โรงเรียน วัด และสถานที่ราชการต่าง ๆ ปะปนอยู่ทั่วไป แต่สัดส่วนของการใช้ที่ดินประเภทเกษตรกรรมจะสูงกว่าการใช้ที่ดินแบบเมืองอื่น ๆ มาก ซึ่งสามารถจำแนกการใช้ที่ดินแต่ละประเภทได้ดังต่อไปนี้ (ตารางที่ 3.2)

1. ที่อยู่อาศัย การใช้ที่ดินประเภทนี้มีเนื้อที่ประมาณ 945.404 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 3.133 ของพื้นที่ทั้งเขต โดยแขวงหลักสองมีพื้นที่มากที่สุด 374.608 ไร่ หรือประมาณร้อยละ 40 ของพื้นที่พักอาศัยทั้งหมด รองลงมาคือแขวงหนองค้างพลูมีเนื้อที่ 336.980 ไร่ (ร้อยละ 36) และแขวงหนองแขมมีน้อยที่สุด 233.816 ไร่ (ร้อยละ 24) ซึ่งการใช้ที่ดินเพื่อการพักอาศัยนี้สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

ก) บริเวณที่อยู่อาศัยแบบดั้งเดิม เป็นที่อยู่อาศัยที่มีการตั้งถิ่นฐานในระยะแรกโดยอยู่หนาแน่นตามริมคลองเกือบทุกแห่งเป็นแนวยาวต่อเนื่องกัน โดยเฉพาะริมคลองภาษีเจริญและคลองทวีวัฒนา นอกจากนี้ยังมีการตั้งบ้านเรือนหนาแน่นมากเป็นพิเศษในบริเวณศูนย์กลางชุมชนเดิม คือ บริเวณวัด โดยเฉพาะ วัดม่วง วัดราษฎร์บำรุง แขวงหลักสอง และวัดหนองแขม แขวงหนองแขม ซึ่งเป็นวัดเก่าแก่และตั้งอยู่ริมคลองภาษีเจริญ บ้านเรือนดังกล่าวจำเป็นต้องอยู่ติดริมคลอง ทั้งนี้เพราะต้องใช้ประโยชน์จากน้ำในลำคลองในการประกอบกิจวัตรประจำวัน เช่น การอุปโภคบริโภค การคมนาคมและการเกษตร ส่วนที่อยู่อาศัยเบาบางจะอยู่กระจัดกระจายในพื้นที่เกษตรของแต่ละครอบครัว

บ้านเรือนในแบบดั้งเดิมจะมีลักษณะแบบตัวบ้าน เรือนไม้ยกพื้นสูง มีใต้ถุนไว้สำหรับเก็บของและเลี้ยงสัตว์ ตลอดจนเพื่อป้องกันน้ำท่วมในฤดูน้ำหลากอีกด้วย นอกจากนี้บริเวณรอบ ๆ บ้านจะมีการปลูกพืชสวนครัวและพืชสวนอื่น ๆ เพื่อใช้ในการบริโภคในครอบครัว

ข. บริเวณที่อยู่อาศัยใหม่ ภายหลังจากมีการปรับปรุงเส้นทางคมนาคม ซึ่งได้รับความสะดวกมากกว่าการคมนาคมทางน้ำ ทำให้เกิดการตั้งถิ่นฐานใหม่เป็นแนวต่อเนื่องสองฝั่งของถนนเพชรเกษม ตรอกและซอยต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นใหม่ต่อจากถนนเพชรเกษม การตั้งถิ่นฐานที่เกิดขึ้นใหม่นี้เป็นลักษณะของที่ดินจัดสรร ซึ่งมีความหนาแน่นเฉพาะบริเวณขึ้นอยู่กับทำเลที่เหมาะสมของแต่ละโครงการ ที่ดินจัดสรรที่เกิดขึ้นในระยะแรก คือ หมู่บ้านเศรษฐกิจ แขวงหลักสอง และได้ขยายตัวเพิ่มมากขึ้นในแขวงหนองค้างพลูได้แก่ หมู่บ้านมหาดไทย หมู่บ้านศิริเขต 1 และ 2 เป็นต้น ระยะต่อมาบ้านจัดสรรพร้อมที่ดินได้ขยายตัวเข้ามาแทรกกับการจัดสรรที่ดินหลายโครงการ เช่น หมู่บ้านहरषา 1 และ 2 หมู่บ้านศูนย์การค้าหนองแขม เป็นต้น ในที่สุดบริเวณริมถนนเพชรเกษม จึงกลายเป็นบริเวณการค้าที่สำคัญของเขตหนองแขม นอกจากนี้ในบางพื้นที่มีการให้เช่าหน้าที่ดินเพื่อปลูกบ้านพักอาศัย โดยให้เช่าตั้งแต่ 30-50 ตารางวา ในราคาเช่าตารางวาละ 5-6 บาทต่อเดือน ซึ่งบริเวณดังกล่าวเป็นบริเวณที่มีความหนาแน่นสูงที่สุด จนเกิดเป็นสลัมชานเมืองมี 2 แห่ง คือ บริเวณถนนมาเจริญ และในซอยเพชรเกษม 112

ดังนั้นบริเวณที่อยู่อาศัยใหม่ในเขตหนองแขม จึงมีความหนาแน่นเฉพาะบริเวณริมถนน ตรอก และซอย และลักษณะบ้านพักอาศัยใหม่โดยทั่วไปเป็นบ้านพักทันสมัย มีการใช้วัสดุก่อสร้าง และเครื่องสุขภัณฑ์ที่ทันสมัย มีเครื่องอำนวยความสะดวกครบครัน และภายในบริเวณบ้านจะแตกต่างจากเดิม ซึ่งปลูกต้นไม้และพืชสวนครัวมาเป็นการจัดสวนหย่อมเพื่อการพักผ่อนและความสวยงาม

2) พาณิชย์กรรม การใช้ที่ดินประเภทพาณิชย์กรรมในเขตหนองแขมมีเนื้อที่ทั้งหมด 149,159 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 0.49 ของพื้นที่ทั้งเขต แขวงหลักสองมีการใช้ที่ดินประเภทนี้มากกว่าครึ่งหนึ่ง คือ 79.956 ไร่ หรือประมาณร้อยละ 53 ของการใช้ที่ดินประเภทนี้ทั้งหมด รองลงมาได้แก่ แขวงหนองแขม 37.961 ไร่ (ร้อยละ 25) และแขวงหนองค้างพลู 32.242 ไร่ (ร้อยละ 22)

การใช้ที่ดินประเภทนี้ในระยะแรกเป็นร้านค้าย่อยขนาดเล็กใช้พื้นที่ร่วมกับบ้านพักอาศัย โดยทั่วไปจะเป็นร้านค้าขายของชำ อาหารและสินค้าที่จำเป็นต่อการอุปโภคบริโภคในชีวิตประจำวัน ซึ่งร้านค้าดังกล่าวอยู่กระจายตามชุมชนย่อย จะมีการกระจุกตัวเฉพาะบริเวณชุมชนใหญ่เพียง 2-3 แห่ง เท่านั้น ได้แก่ แขวงหลักสอง บริเวณคลองขวาง และหมู่บ้านเศรษฐกิจ

เป็นย่านชุมชนที่สำคัญต้องการร้านค้าจำนวนมาก ส่วนแขวงหนองแขมบริเวณย่านชุมชนเดิม (วัดหนองแขม) ส่วนการค้าในระยะหลังมีลักษณะเป็น Formal มากขึ้น มีสถานที่สำหรับการค้าขาย โดยเฉพาะ (ตลาด) ซึ่งพัฒนาจากบริเวณที่มีร้านค้าหนาแน่นในย่านชุมชนเดิม ได้แก่ ตลาดหนองแขม ตลาดคลองขวาง นอกจากนี้ตลาดยังเกิดขึ้นพร้อมกับหมู่บ้านจัดสรรโครงการใหญ่ อีกหลายแห่ง เช่น ตลาดสมพรชัย ตลาดศูนย์การค้าหนองแขม ตลาดहरรรษา

การค้าพาณิชย์กรรมที่เกิดขึ้นใหม่ ในปัจจุบันคือ การค้าบริเวณตึกแถวริมถนนเพชรเกษม โดยเฉพาะในแขวงหนองค้างพลูมีการค้าขนาดกลางและใหญ่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นร้านค้าวัสดุอุปกรณ์การก่อสร้าง อุปกรณ์ไฟฟ้าและร้านอาหาร

3) อุตสาหกรรมและคลังสินค้า การใช้ที่ดินทั้ง 2 ประเภทนี้ มีเนื้อที่รวมกันทั้งสิ้น 661.66 ไร่ หรือประมาณร้อยละ 2.193 ของพื้นที่เขตทั้งหมด ซึ่งแขวงหนองค้างพลูมีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่จำนวนมาก จึงมีการใช้ที่ดินประเภทนี้ถึงร้อยละ 65 ของการใช้ที่ดินประเภทนี้ทั้งหมดหรือ 431.358 ไร่ ส่วนแขวงหนองแขมที่การใช้ที่ดินรองลงมา คือ 158.409 ไร่ (ร้อยละ 24) และแขวงหลักสอง การใช้ที่ดินประเภทนี้น้อยที่สุดเพียง 71.893 ไร่ (ร้อยละ 11) เท่านั้น

การใช้ที่ดินประเภทนี้ในอดีตเป็นอุตสาหกรรมการเกษตร ได้แก่ โรงสีข้าว มีอยู่ 3 แห่ง ตั้งอยู่ริมคลองภาษีเจริญ ต่อมาเมื่อกิจการอุตสาหกรรมขยายตัวออกจากเขตใจกลางเมืองเข้าสู่เขตชานเมือง จึงได้มีการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมในเขตหนองแขมมากขึ้น บริเวณที่มีการใช้ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมและคลังสินค้าที่สำคัญ จะอยู่ริมถนนสายหลักและสายรองของพื้นที่ได้แก่ ถนนเพชรเกษม ถนนมาเจริญและถนนเลียบบคลองภาษีเจริญฝั่งเหนือ ซึ่งการใช้ที่ดินดังกล่าวในแขวงหนองค้างพลูมีโรงงานอุตสาหกรรมที่สำคัญและมีขนาดใหญ่ ได้แก่ บริษัทไทยรุ่งยูเนี่ยนคาร์ (ประกอบและพ่นสีรถยนต์) บริษัทแอร์โปรดักชั่นอินดัสตรีรี่ (ผลิตแก๊ส) บริษัทบางกอกโพน (ผลิตฟองน้ำ) บริษัทห่านฟ้า (ผลิตยากันยุง) ฯลฯ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดกลางและ เล็ก รวมกันทั้งสิ้น 138 โรงงาน (ปี 2528) ในขณะที่แขวงหนองแขมซึ่งมีการใช้ที่ดินประเภทนี้รองจากแขวงหนองค้างพลู มีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ คือ บริษัทยาวาต้าประเทศไทย (ผลิตลวดเชื่อม) และบริษัทอุตสาหกรรมภาชนะเคลือบ (ผลิตภัณฑ์ภาชนะเคลือบ) เป็นต้น และโรงงานอื่น ๆ อีกรวมทั้งสิ้น 93 โรงงาน ส่วนแขวงหลักสองมีโรงงานทั้งหมด 93 โรงงานเช่นกัน แต่มีโรงงานที่สำคัญ คือ บริษัทกรุงเทพโภคภัณฑ์ (ผลิตอาหารสัตว์) บริษัทอุตสาหกรรมท่อน้ำไทย (ผลิตพลาสติกเป็นของใช้)

4) สถาบันราชการ สำหรับการที่ดินประเภทสถาบันราชการนั้น แขวงหนองค้างพลูมีการใช้ที่ดินประเภทนี้เกือบทั้งหมด คือ ร้อยละ 97.5 ของการใช้ที่ดินประเภทนี้ทั้งหมด

(519.00 ไร่) หรือประมาณ 505.907 ไร่ ส่วนแขวงหนองแขมมีการใช้ที่ดินประเภทนี้เพียงร้อยละ 1.4 หรือ 7.289 ไร่ และแขวงหนองแขม ร้อยละ 1.1 หรือ 5.804 ไร่ ซึ่งจะเห็นความแตกต่างกันมาก ทั้งนี้เนื่องมาจากแขวงหนองค้ำงพลบุรี วัฒนพนุชชฌมทลสาย 3 เป็นที่ตั้งของโรงกำจัดมูลฝอยของกรุงเทพมหานคร

สถานที่ราชการ (ยกเว้นโรงกำจัดขยะมูลฝอย) ในอดีตแขวงหนองแขม เป็นศูนย์กลางการปกครอง เพราะเป็นชุมชนขนาดใหญ่ มีการคมนาคมทางน้ำสะดวก (คลองภาษีเจริญ) เป็นที่ตั้งของที่ว่าการอำเภอ สถานีตำรวจนครบาล สถานีอนามัยชั้น 2 ต่อมาปี 2520 การคมนาคมทางบกสะดวก ทางราชการจึงย้ายที่ว่าการอำเภอมาตั้งเป็นสำนักงานเขตหนองแขม บริเวณถนนเพชรเกษม แขวงหนองค้ำงพลบุรี ดังนั้นความสำคัญในด้านศูนย์กลางการปกครองของแขวงหนองแขมจึงลดความสำคัญลงไป ส่วนสถานที่ราชการอื่น ๆ นั้นส่วนใหญ่จะเป็นศูนย์สาธารณสุขและสถานีอนามัยจะอยู่กระจายไปตามชุมชนต่าง ๆ

5) สถานศึกษา การใช้ที่ดินประเภทสถานศึกษาทั้งของรัฐบาลและเอกชน ส่วนใหญ่อยู่ในแขวงหนองค้ำงพลบุรี ซึ่งมีการใช้ที่ดินรวมทั้งสิ้น 106.223 หรือประมาณร้อยละ 63 ของการใช้ที่ดินประเภทนี้ทั้งหมด (169.397 ไร่) ส่วนแขวงหนองแขมมีการใช้ที่ดินประเภทนี้รองลงมา 41.888 ไร่ (ร้อยละ 25) และแขวงหลักสองมีการใช้ที่ดิน 21.286 ไร่ (ร้อยละ 12)

ปกติโรงเรียนมักจะตั้งอยู่ในบริเวณวัด ซึ่งเป็นการพัฒนามาจากการเปิดสอนหนังสือของพระสงฆ์จนกลายเป็นโรงเรียนในระยะต่อมา และภายหลังทางราชการได้ปรับปรุงและขยายการเรียนการสอนให้ได้มาตรฐาน และเพียงพอกับความต้องการ โดยอยู่ในความรับผิดชอบของกรุงเทพมหานคร 9 โรงเรียน และกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษา 2 โรงเรียน นอกจากนี้ยังมีโรงเรียนเอกชนที่เปิดสอนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาอีก 9 แห่ง โดยเป็นโรงเรียนที่เปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงประถมศึกษา 6 โรงเรียน ระดับอาชีวศึกษา 2 โรงเรียน (เทคโนโลยีหมู่บ้านครูและเทคโนโลยีเพชรเกษม) และระดับปริญญาตรี อีก 1 แห่ง (วิทยาลัยเอเซียอาร์คเนย์)

6) ศาสนสถาน การใช้ที่ดินประเภทนี้รวมทั้งเขตเท่ากับ 69.7 ไร่ หรือประมาณร้อยละ 0.231 ของพื้นที่ทั้งเขต โดยมีวัด และสำนักสงฆ์อีก 3 แห่ง กระจายไปตามแขวงต่าง ๆ ดังนี้ วัดหนองแขม วัดศรีนวล และสำนักสงฆ์พระอาทิตย์-พระจันทร์ ในแขวงหนองแขม รวมการใช้ที่ดินทั้งสิ้น 41.928 ไร่ หรือร้อยละ 60 ของการใช้ที่ดินประเภทนี้ทั้งหมด วัดม่วง วัดราษฎร์บำรุง และสำนักสงฆ์ทองเนี่ยมนิมิตร รวมในแขวงหลักสองมีการใช้ที่ดินทั้งสิ้น 15.886 ไร่ (ร้อยละ 23) และวัดอุดมรังสี วัดวงศ์ถาวราราม สำนักสงฆ์ปรกแสงศิริเจริญพรทวี ในแขวง

หนองค้างพลู มีการใช้ที่ดินรวมกันเท่ากับ 11.886 ไร่ (ร้อยละ 17)

7) ถนน ตรอก ซอย การใช้ที่ดินประเภทถนนตรอกและซอยต่าง ๆ รวมทั้งเขตเนื้อที่ 621.176 ไร่ หรือร้อยละ 2.058 ของพื้นที่ทั้งเขต แขวงหนองค้างพลูมีการใช้ที่ดินประเภทนี้ สูงสุด ประมาณ 243.072 ไร่ หรือร้อยละ 39 ของการใช้ที่ดินประเภทนี้ทั้งหมด แขวงหนองแขม และแขวงหลักสองมีการใช้ที่ดินประเภทนี้รองลงมาเท่ากับ 196.165 ไร่ (ร้อยละ 32) และ 181,939 ไร่ (ร้อยละ 29) ตามลำดับ

จะเห็นได้ว่าในแต่ละแขวงสัดส่วนของตรอก ซอย ไม่แตกต่างกันมากนัก แต่เมื่อพิจารณาถึงความสำคัญของถนนสายหลัก สายรองแล้ว แขวงหนองค้างพลูมีความได้เปรียบในการพัฒนาพื้นที่มากที่สุด เนื่องจากถนนเพชรเกษมซึ่งเป็นถนนสายหลักที่สำคัญที่สุดสายเดียวของเขตหนองแขมตัดผ่านพื้นที่ที่มีความยาวคิดเป็นร้อยละ 70 ของความยาวของถนนเพชรเกษมที่ผ่านเขตหนองแขม ซึ่งในปัจจุบันการลงทุนของเอกชนในโครงการที่ดินจัดสรรและหมู่บ้านจัดสรร ได้มีการเปิดพื้นที่โดยการปรับปรุงตรอก ซอย และตัดถนนเชื่อมกับถนนเพชรเกษมมากขึ้น ส่วนแขวงหลักสองแม้ว่าจะมีถนนเพชรเกษมตัดผ่านพื้นที่ (ประมาณร้อยละ 30) และมีถนนสายรอง คือ ถนนอินทปักษ์และถนนเลียบคลองภาษีเจริญฝั่งเหนือและใต้บางส่วนก็ตาม แต่เนื่องจากพื้นที่บริเวณริมถนนดังกล่าวมีการพัฒนาไปมากแล้ว ความหนาแน่นมีมาก ประกอบกับอยู่ใกล้เขตเมืองมากกว่า ราคาที่ดินจึงค่อนข้างสูง ทำให้ไม่เป็นที่สนใจของนักลงทุนมากนัก สำหรับแขวงหนองแขม มีถนนมาเจริญ ซึ่งเป็นถนนสายรองที่เชื่อมถนนเพชรเกษมกับถนนบางบอนไปสู่ถนนธนบุรีปากท่อ แขวงบางขุนเทียน และยังมีถนนสายรองอีก 2 สายอีก ถนนเลียบคลองภาษีเจริญฝั่งเหนือและใต้ จึงทำให้แขวงหนองแขมมีโครงข่ายถนนที่สะดวกพอสมควร และยังมีพื้นที่ว่างริมถนนมาเจริญอีกมาก ซึ่งในปัจจุบันกำลังมีโครงการบ้านจัดสรรเกิดขึ้นหลายโครงการ

8) การเกษตรกรรม การใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรกรรมในเขตหนองแขม ยังคงมีความสำคัญ และมีการใช้เนื้อที่มากกว่าการใช้ที่ดินประเภทอื่นมาก กล่าวคือ มีพื้นที่เกษตรกรรมมากกว่าครึ่งหนึ่งของพื้นที่ทั้งเขตประมาณ 16,616.072 ไร่ (ร้อยละ 55) ซึ่งพื้นที่เกษตรกรรมดังกล่าว ส่วนใหญ่อยู่ในแขวงหนองแขมและหลักสองมีพื้นที่เท่ากับ 6,649.404 ไร่ (ร้อยละ 40.0 ของพื้นที่เกษตรทั้งหมด) และ 6,115.777 ไร่ (ร้อยละ 36.8 ของพื้นที่เกษตรทั้งหมด) ตามลำดับ ส่วนแขวงหนองค้างพลู มีพื้นที่เกษตรน้อยที่สุด 3,850.891 ไร่ หรือ ร้อยละ 23.2 ของพื้นที่เกษตรทั้งหมด

แสดง การใช้ที่ดินเกษตรกรรม แต่ละประเภท ในเขตหนองแขม ปี 2528

แผนที่ 3.4

สัญลักษณ์

- นาข้าว
- สวนผัก
- สวนผลไม้
- สวนไม้ดอกไม้ประดับ

ทิศเหนือ

ที่มา: กองผังเมือง กทม.

ตารางที่ 3.2 การใช้ที่ดินแต่ละประเภทในเขตหนองแขม รายแขวง ปี 2527

(หน่วย : ไร่)

ประเภท	แขวงหลักสอง	แขวงหนองแขม	แขวงหนองค้างพลู	รวม
ที่อยู่อาศัย	374.60 (39.62)	233.82 (24.73)	336.98 (35.65)	945.40 (100.00)
พาณิชย์กรรม	78.96 (52.94)	37.97 (25.45)	32.24 (21.61)	149.16 (100.00)
อุตสาหกรรมและ คลังสินค้า	71.90 (10.87)	158.40 (23.94)	431.36 (65.19)	661.66 (100.00)
สถาบันราชการ	5.80 (1.12)	7.29 (1.40)	505.91 (97.48)	519.00 (100.00)
สถาบันศึกษา	21.29 (12.57)	41.89 (24.73)	106.22 (62.70)	169.40 (100.00)
ศาสนสถาน	15.89 (22.80)	41.93 (60.15)	11.89 (17.05)	69.70 (100.00)
ที่ว่าง	2,573.92 (23.30)	2,513.06 (22.75)	5,959.51 (53.95)	11,046.49 (100.00)
เกษตรกรรม	6,115.78 (36.80)	6,649.40 (40.02)	3,850.89 (23.18)	16,616.07 (100.00)
รวม	9,258.13 (30.68)	9,683.75 (32.09)	11,235.00 (37.23)	30,176.88 (100.00)

ที่มา : กองผังเมือง กรุงเทพมหานคร

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บ คือ สัดส่วนร้อยละของการใช้ที่ดินแต่ละประเภท

การเกษตรกรรมในเขตหนองแขมแบ่งเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 4 ประเภท คือ

ก) นาข้าว เป็นการเกษตรที่มีมาแต่ดั้งเดิมและยังคงมีพื้นที่เกษตรประเภทนี้มากที่สุด โดยมีการทำนามากที่สุดในเขตหนองแขม รองลงมาคือแขวงหนองค้างพลู ส่วนแขวงหลักสองมีบ้างเล็กน้อยและการทำนานั้นโดยทั่วไปจะทำนาปีละ 2 ครั้ง

ข) สวนไม้ดอกไม้ประดับ เป็นการเกษตรที่ได้รับความนิยมมากในระยะหลังเนื่องจากทำรายได้ให้แก่เกษตรกรมากโดยเฉพาะการปลูกกล้วยไม้ จึงมีเกษตรกรที่มีเงินทุนเพียงพอกันมาเพาะปลูกไม้ดอกไม้ประดับกันมาก นอกจากกล้วยไม้แล้วยังมี กุหลาบ ดอกกรัก มะลิ และจำปีจำปา

ค) สวนผัก เป็นการเกษตรกรรมอีกประเภทหนึ่งที่เปลี่ยนจากที่นามายกร่องทำสวน ซึ่งลงทุนเพิ่มอีกไม่มากนัก (เมื่อเปรียบเทียบกับการทำสวนไม้ดอกไม้) ปลูกกันมากในแขวงหลักสองและแขวงหนองค้างพลู พืชผักที่ปลูก ได้แก่ ดอกกระหล่ำ ผักคะน้า ผักกาดหอม ถั่วแดงกวาง และผักบุ้ง ฯลฯ

ง) สวนผลไม้ ปลูกกันมากในแขวงหลักสองและแขวงหนองแขม โดยพืชที่ปลูกส่วนใหญ่จะเป็นส้มเขียวหวาน มะม่วง และฝรั่ง

3.2 ลักษณะประชากร

3.2.1 ขนาดและการกระจายตัวของประชากร

กรุงเทพมหานครมีประชากรรวมทั้งสิ้น 5,468,915 คน ในปี 2529 จำแนกเป็นชาย 2,766,987 คน หญิง 2,701,928 คน คิดเป็นสัดส่วนชายต่อหญิง 50.6:49.4 ซึ่งจำนวนประชากรดังกล่าวส่วนใหญ่อยู่ในฝั่งพระนครถึงร้อยละ 70.53 เขตที่มีประชากรมากที่สุดในกรุงเทพมหานครคือ เขตพระโขนง 629,386 คน รองลงมาได้แก่ เขตดุสิต และเขตบางเขน มีประชากร 562,990 คน และ 548,078 คน ตามลำดับ ส่วนเขตที่มีประชากรน้อยที่สุดคือ เขตสัมพันธวงศ์ มีประชากรเพียง 51,121 คน การกระจายตัวของประชากรในกรุงเทพมหานครมีดังนี้

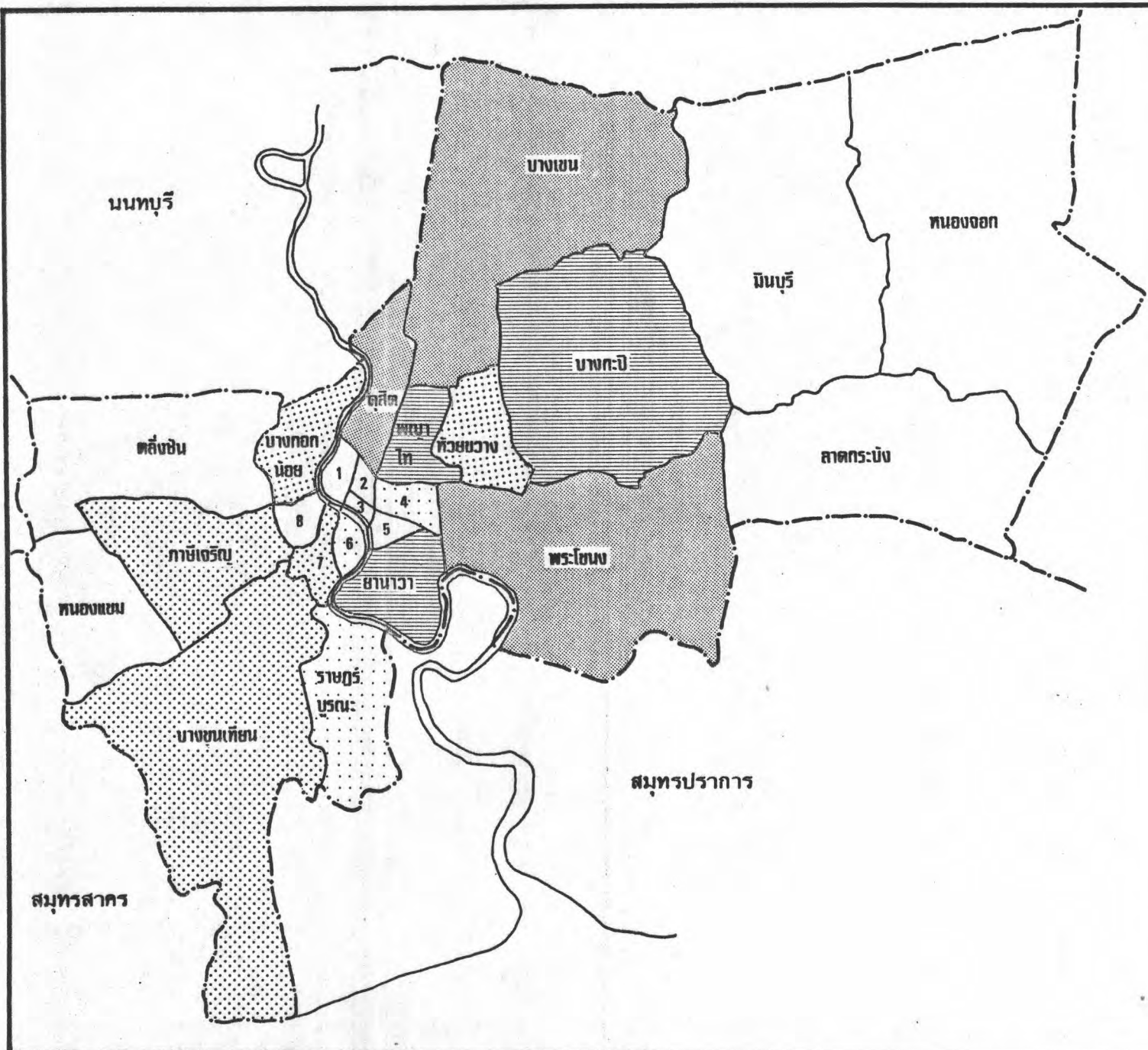
- เขตชั้นใน มีประชากรรวมทั้งสิ้น 2,187,187 คน ประชากรร้อยละ 40.0 ของประชากรกรุงเทพมหานคร โดยเขตดุสิตมีประชากรสูงที่สุดในเขตชั้นใน รองลงมาคือ เขตธนญาไท เขตธนบุรี และเขตห้วยขวาง ตามลำดับ

- เขตชั้นกลาง มีประชากรรวมมากที่สุด 2,674,258 คน ประมาณ 48.9 ของประชากรทั้งหมด เขตพระโขนงมีประชากรมากที่สุด รองลงมาได้แก่ เขตบางเขน เขตยานนาวาและเขตบางกะปิตามลำดับ เขตที่มีประชากรน้อยที่สุดในเขตชั้นกลางคือ เขตราชวัตรบูรณะ

- เขตชั้นนอก มีประชากรน้อยที่สุดเพียง 606,840 คน ประมาณร้อยละ 11.1 ของประชากรทั้งหมด โดยมีเขตบางขุนเทียนมีประชากรมากที่สุด รองลงมาคือเขตมีนบุรี และเขตหนองแขม (ตารางที่ 3.3)

ในการพิจารณาจำนวนประชากรของกรุงเทพมหานครในแต่ละเขต สามารถจัดกลุ่มขนาดประชากรโดยวิธี Histogramme แบ่งออกได้เป็น 5 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มที่มีประชากรขนาดเล็กมาก น้อยกว่า 120,000 คน มี 10 เขต ได้แก่
  - เขตชั้นใน - เขตสัมพันธวงศ์ เขตป้อมปราบ เขตบางรัก เขตพระนคร และเขตบางกอกใหญ่
  - เขตชั้นนอก - เขตหนองจอก เขตลาดกระบัง เขตมีนบุรี เขตหนองแขม และเขตตลิ่งชัน
2. กลุ่มที่มีประชากรขนาดเล็ก 120,001 - 150,000 คน มี 3 เขต ได้แก่
  - เขตชั้นใน - เขตคลองสาน และเขตปทุมวัน
  - เขตชั้นกลาง - เขตราชวัตรบูรณะ
3. กลุ่มที่มีประชากรขนาดปานกลาง 150,001 - 300,000 คน มี 5 เขต ได้แก่
  - เขตชั้นใน - เขตธนบุรี และเขตห้วยขวาง
  - เขตชั้นกลาง - เขตบางกอกน้อย และเขตภาษีเจริญ
  - เขตชั้นนอก - เขตบางขุนเทียน
4. กลุ่มที่มีประชากรขนาดค่อนข้างใหญ่ 300,001 - 420,000 คน มี 3 เขต ได้แก่
  - เขตชั้นใน - เขตธนญาไท
  - เขตชั้นกลาง - เขตยานนาวาและเขตบางกะปิ

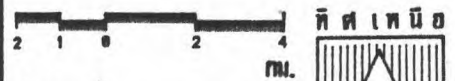

แสดง : กลุ่มขนาดประชากร
ใน กรุงเทพมหานคร ปี 2529

- กลุ่มประชากรสูงมาก
(มากกว่า 420,000 คน)
- กลุ่มประชากรค่อนข้างสูง
(300,001 - 420,000 คน)
- กลุ่มประชากรปานกลาง
(150,001 - 300,000 คน)
- กลุ่มประชากรน้อย
(120,001 - 150,000 คน)
- กลุ่มประชากรน้อยมาก
(น้อยกว่า 120,001 คน)

การศึกษาความสามารถในการค้นหาการ
บุกรุกของพื้นที่เมืองที่มีต่อพื้นที่เกษตรกรรม
ชานเมือง: เขตหนองแขม กทม.

มาตราส่วน   ขณที่ 3.5

ที่มา:

5. กลุ่มที่มีประชากรขนาดใหญ่ มากกว่า 420,000 คน มี 3 เขต ได้แก่
 เขตชั้นใน - เขตดุสิต
 เขตชั้นกลาง - เขตพระโขนง และเขตบางเขน

จากการแบ่งกลุ่มจะเห็นได้ว่า เขตชั้นในจะอยู่ในกลุ่มที่มีประชากรน้อยมากถึงปานกลาง เป็นส่วนใหญ่ โดยมี เขตดุสิตและเขตพญาไทเท่านั้นที่จัดอยู่ในกลุ่มที่มีประชากรค่อนข้างสูงและสูงตามลำดับ ส่วนเขตชั้นกลางเกือบทุกเขตจัดอยู่ในกลุ่มที่มีประชากรค่อนข้างสูงถึงสูงเกือบทั้งหมด ยกเว้นเขตราชวัชรบุรณะเขตเดียวที่จัดอยู่ในกลุ่มประชากรน้อย สำหรับเขตชั้นนอก 5 ใน 6 เขตจัดอยู่ในกลุ่มที่มีประชากรน้อยมาก โดยมีเขตบางขุนเทียนเพียงเขตเดียวที่มีประชากรจัดอยู่ในกลุ่มปานกลาง

3.2.2 การเปลี่ยนแปลงขนาดและการกระจายตัวของประชากร

การเปลี่ยนแปลงประชากรของกรุงเทพมหานคร จะแบ่งการพิจารณาเป็น 2 ช่วงคือ ช่วง 5 ปีแรก พ.ศ. 2519-พ.ศ. 2524 และช่วง 5 ปีหลัง พ.ศ. 2524-2529 โดยในปี 2519 กรุงเทพมหานครมีประชากร 4,545,608 คน เพิ่มขึ้นเป็น 5,331,402 คน และ 5,468,915 คน ในปี 2524 และปี 2529 ตามลำดับ ซึ่งจะเห็นได้ว่าในช่วง 5 ปีแรก กรุงเทพมหานครมีประชากรเพิ่มขึ้นถึง 785,794 คน หรือเพิ่มขึ้นจากเดิมร้อยละ 17.29 ในขณะที่ช่วง 5 ปีหลัง มีประชากรเพิ่มขึ้นเพียง 137,513 คน หรือเพิ่มขึ้นจากเดิมร้อยละ 2.58

การเปลี่ยนแปลงการกระจายตัวของประชากรในพื้นที่เขตชั้นใน เขตชั้นกลาง และเขตชั้นนอกปรากฏว่า ประชากรในเขตชั้นในมีสัดส่วนลดลงจากเดิมร้อยละ 50.4 ในปี 2519 เป็นร้อยละ 47.4 (ปี 2524) และร้อยละ 40.0 (ปี 2529) ในขณะที่เขตชั้นกลาง และเขตชั้นนอกมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นร้อยละ 48.9 และร้อยละ 11.1 ตามลำดับ ในปี 2529 ซึ่งเพิ่มขึ้นจากเดิม 40.8 (ปี 2519) และร้อยละ 43.5 (ปี 2524) สำหรับเขตชั้นกลางและเพิ่มขึ้นจากเดิมร้อยละ 8.8 (ปี 2519) และร้อยละ 9.1 (ปี 2524) สำหรับเขตชั้นนอก (รายละเอียดตารางที่ 3.3) จากการเปลี่ยนแปลงการกระจายตัวดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการกระจายตัวของประชากรในแนวราบจากเขตชั้นในสู่เขตชั้นกลางและเขตชั้นนอกมากขึ้น

ตารางที่ 3.3 การกระจายตัวประชากรในเขตชั้นใน เขตชั้นกลาง และเขตชั้นนอก

เขต	2519	2524	2529
ชั้นใน	2,292,891 (50.4%)	2,525,815 (47.4%)	2,187,817 (40.0%)
ชั้นกลาง	1,853,973 (40.8%)	2,322,208 (43.5%)	2,674,258 (48.9%)
ชั้นนอก	398,744 (8.8%)	483,379 (9.1%)	606,840 (11.1%)
รวม	4,545,608 (100.00)	5,331,402 (100.00)	5,468,915 (100.00)

ที่มา : กองทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

หมายเหตุ : ตัวเลขในวงเล็บ คือสัดส่วนร้อยละ

1) การเปลี่ยนแปลงประชากรรายเขต ในช่วงปี 2519-2524

เขตชั้นใน มีการเปลี่ยนแปลงประชากรใน 2 ลักษณะ กล่าวคือ มีการเปลี่ยนแปลงในทางลดลง ได้แก่ เขตพระนคร เขตป้อมปราบ เขตสัมพันธวงศ์ และเขตคลองสาน โดยมีอัตราการลดลงของประชากรจากเดิมร้อยละ 3-6 ส่วนเขตอื่น ๆ อีก 3 เขต ในเขตชั้นในมีการเปลี่ยนแปลงประชากรในทางเพิ่มขึ้น โดยมีเขตดุสิตมีอัตราการเพิ่มสูงที่สุดร้อยละ 26.28 รองลงมาคือ เขตห้วยขวาง (ร้อยละ 22.07) เขตบางรัก (ร้อยละ 21.37)

เขตชั้นกลาง ลักษณะการเปลี่ยนแปลงประชากรเป็นไปในทางเพิ่มขึ้นทั้งหมด โดยมีเขตบางกะปิ มีอัตราการเพิ่มขึ้นจากเดิมสูงที่สุดร้อยละ 99.69 รองลงมาคือ เขตบางเขน ร้อยละ 54.25

เขตชั้นนอก มีการเปลี่ยนแปลงประชากรในทางเพิ่มขึ้นทั้งหมด เช่นเดียวกับเขตชั้นกลาง แต่มีอัตราการเพิ่มต่ำกว่ามาก โดยมีอัตราการเพิ่มประมาณร้อยละ 10-30 ซึ่งเขตหนองแขมเป็นเขตที่มีอัตราการเพิ่มประชากรจากเดิมสูงที่สุดร้อยละ 32 รองลงมาคือ เขตมีนบุรี (ร้อยละ 24.06) และเขตตลิ่งชัน (ร้อยละ 22.23)

2) การเปลี่ยนแปลงประชากรรายเขต ในช่วงปี 2524-2529

เขตชั้นใน ยังคงมีการเปลี่ยนแปลงใน 2 ลักษณะเช่นเดิม โดยมีเขตต่าง ๆ ถึง 6 เขตคือ เขตพระนคร เขตสัมพันธวงศ์ เขตป้อมปราบ เขตบางรัก เขตปทุมวัน และเขตพญาไท มีการเปลี่ยนแปลงประชากรในทางลดลง และมีอัตราการลดลงของประชากรจากเดิมโดยส่วนใหญ่สูงมากถึงร้อยละ 30-50 ในขณะที่เขตห้วยขวาง เขตดุสิต เขตคลองสาน เขตธนบุรี และเขตบางกอกใหญ่ มีอัตราการเพิ่มของประชากรโดยส่วนใหญ่เพียงร้อยละ 3-6 เท่านั้น ซึ่งเป็นอัตราการเพิ่มที่ต่ำกว่า ในช่วงปี 2519-2524 มาก ลักษณะการเปลี่ยนแปลงประชากรในเขตชั้นในที่มีการเปลี่ยนแปลงในทางลดลงมากยิ่งขึ้น ในขณะที่การเปลี่ยนแปลงในทางเพิ่มขึ้นกลับมีอัตราการเพิ่มต่ำลง แสดงให้เห็นถึงลักษณะการกระจายตัวของประชากรออกจากเขตชั้นในสู่พื้นที่รอบนอกอย่างชัดเจน (ตารางที่ 3.4)

เขตชั้นกลาง มีการเปลี่ยนแปลงประชากรในทางเพิ่มขึ้นเกือบทุกเขต ยกเว้นเขตบางกอกน้อยเพียงเขตเดียวที่มีประชากรลดลงในอัตราร้อยละ 23.45 ส่วนเขตอื่น ๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงประชากรในทางเพิ่มขึ้น แต่มีอัตราการเพิ่มต่ำกว่าในช่วงปี 2519-2524 โดยเขตบางกะปิและเขตบางเขนมีอัตราการเพิ่มสูงที่สุดเช่นเดิม แต่อัตราการเพิ่มลดลงเหลือเพียงร้อยละ 40.59 และร้อยละ 34.10 ตามลำดับ

เขตชั้นนอก มีการเปลี่ยนแปลงประชากรในทางเพิ่มขึ้นทุกเขต และมีอัตราเพิ่มจากเดิมใกล้เคียงกับช่วงปี 2519-2524 โดยมีเขตลาดกระบังมีอัตราการเพิ่มขึ้นจากเดิมสูงที่สุดร้อยละ 34.28 รองลงมาคือ เขตหนองแขม มีอัตราเพิ่มใกล้เคียงกันร้อยละ 33.79

แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงประชากรรายเขตจากจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นทั้งหมด หรือการพิจารณาแบบ Absolute Change พบว่า การเพิ่มของประชากรในเขตชั้นกลางมีความสัมพันธ์กับการเพิ่มของประชากรกรุงเทพมหานครมากที่สุดกล่าวคืออัตราการเพิ่มเขตของชั้นกลางในแต่ละเขตอยู่ในช่วง 2-20 ของประชากรที่เพิ่มขึ้นทั้งหมด ในปี 2519-2524 และร้อยละ 20-100 ในช่วงปี 2524-2529 (ยกเว้นเขตบางกอกน้อย) ในขณะที่เขตชั้นนอกมีอัตราการเพิ่มในแต่ละเขตเพียงร้อยละ 0-5 (ปี 2519-2524) และร้อยละ 4-15

ตารางที่ 3.4 การเปลี่ยนแปลง จำนวนประชากร ปี 2519-2529

เขต	2519	2524	2529	การเปลี่ยนแปลง		Relative Change	Absolute Change	การเปลี่ยนแปลง		Relative Change	Absolute Change
				19-24	การเปลี่ยนแปลง 24-29						
1. พระนคร	127,664	121,935	11,875	-5,729	-4.49	-0.729	-10,060	-8.25	-7.316		
2. สัมพันธวงศ์	81,314	76,559	51,121	-4,755	-5.85	-0.605	-25,438	-33.23	-18.499		
3. ป้อมปราบฯ	200,316	190,093	87,955	-10,223	-5.10	-1.301	-102,138	-53.73	-74.275		
4. บางรัก	112,608	136,673	90,672	24,065	21.37	3.062	-46,001	-33.66	-33.452		
5. ปทุมวัน	231,899	233,884	143,199	1,985	0.86	0.253	-90,685	-38.77	-65.946		
6. พญาไท	469,989	520,443	359,604	50,454	10.73	6.421	-160,839	-30.90	-116.963		
7. ห้วยขวาง	170,499	208,129	255,774	37,630	22.07	4.789	47,645	22.89	34.648		
8. ดุสิต	418,392	528,357	562,990	109,965	26.28	13.994	34,633	6.55	25.185		
9. คลองสาน	144,644	139,625	143,719	-5,039	-3.48	-0.641	4,094	2.93	2.977		
10. ธนบุรี	240,724	267,398	274,176	26,674	11.08	3.394	6,778	2.53	4.929		
11. บางกอกใหญ่	94,822	102,719	106,732	7,897	8.33	1.005	4,013	3.91	2.918		
12. ชานมาวา	364,214	382,585	415,703	18,371	5.04	2.338	33,118	8.66	24.083		
13. บางเขน	264,968	408,720	548,078	143,752	54.25	3.162	139,358	34.10	101.342		
14. บางกะปิ	145,967	291,484	409,785	145,517	99.69	3.201	118,301	40.59	86.029		
15. พระโขนง	461,543	545,926	629,386	84,383	18.28	10.739	83,460	15.29	60.692		
16. บางกอกน้อย	366,878	385,286	294,938	18,408	5.02	2.342	-90,348	-23.45	-65.701		
17. ภาษีเจริญ	157,152	190,108	228,202	32,956	20.97	4.194	38,094	20.04	27.702		
18. ราษฎร์บูรณะ	93,251	118,099	148,166	24,848	26.65	3.162	30,067	25.46	21.865		
19. หนองจอก	47,666	52,131	57,704	4,465	9.37	0.568	5,573	10.69	4.053		
20. มีนบุรี	47,115	58,451	74,052	11,336	24.06	1.443	15,601	26.69	11.345		
21. ลาดกระบัง	36,065	43,990	59,070	7,925	21.97	1.008	15,080	34.28	10.966		
22. คลิ่งชัน	57,435	70,201	90,135	12,766	22.23	1.625	19,934	28.40	14.496		
23. บางขุนเทียน	176,448	213,440	265,453	36,992	20.96	4.708	52,013	24.37	37.825		
24. หนองแขม	34,015	45,166	60,426	11,151	32.78	1.419	15,260	33.79	11.097		
รวม	4,545,608	5,331,402	5,468,915	785,794	17.29	100.000	137,513	2.58	100.000		

ที่มา : กองทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

ในช่วงปี 2524-2529 ที่อัตราการเพิ่มขึ้นแตกต่างกันดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการเพิ่มของประชากรอย่างรวดเร็วในเขตชั้นกลาง โดยเฉพาะเขตบางเขน เขตบางกะปิ และเขตพระโขนง ส่วนเขตชั้นนอก มีการเพิ่มประชากรอย่างช้า ๆ ซึ่งเป็นลักษณะการแผ่กระจายของประชากรจากศูนย์กลางของเมืองออกสู่พื้นที่โดยรอบ

3.2.3 ความหนาแน่นประชากร

ปี 2529 กรุงเทพมหานครมีความหนาแน่นประชากรโดยเฉลี่ย 3,486 คนต่อตารางกิโลเมตร เป็นลักษณะที่มีความหนาแน่นเฉพาะใจกลางเมืองคือ เขตชั้นในมีความหนาแน่นเฉลี่ยสูงมากถึง 22,680 คนต่อตารางกิโลเมตร ซึ่งพื้นที่บริเวณนี้เป็นแหล่งงานขนาดใหญ่ทางด้านธุรกิจ การค้า และสถาบันราชการ โดยเฉพาะในเขตป้อมปราบ เขตสัมพันธวงศ์ และเขตธนบุรี เป็นเขตที่มีความหนาแน่นสูงตามลำดับ และความหนาแน่นประชากรกรุงเทพมหานครจะลดความหนาแน่นลงตามระยะห่างจากใจกลางเมืองออกมา กล่าวคือ เขตชั้นกลางซึ่งเป็นพื้นที่ถัดจากเขตใจกลางเมืองออกมา มีความหนาแน่นประชากรเบาบางลงเฉลี่ย 4,254 คนต่อตารางกิโลเมตร โดยมีเขตบางกอกน้อยและเขตยานนาวา มีความหนาแน่นประชากรสูงที่สุดในเขตชั้นกลาง สำหรับเขตชั้นนอกหรือเขตชานเมือง มีความหนาแน่นประชากรเฉลี่ยต่ำมากเพียง 719 คนต่อตารางกิโลเมตร เขตที่มีความหนาแน่นสูงที่สุดคือ เขตบางขุนเทียน เขตหนองแขม และเขตตลิ่งชัน ตามลำดับ

การพิจารณาความหนาแน่นประชากรรายเขต โดยการแบ่งกลุ่มพื้นที่ตามลักษณะความหนาแน่น ปรากฏว่า เขตชั้นในทุกเขตอยู่ในกลุ่มความหนาแน่นประชากรค่อนข้างสูงถึงสูงมาก สำหรับเขตชั้นกลางมีเพียง 2 เขตเท่านั้นที่จัดอยู่ในกลุ่มที่มีความหนาแน่นประชากรระดับปานกลางคือ เขตยานนาวา และเขตบางกอกน้อย ส่วนเขตชั้นกลางอื่น ๆ ทั้งหมดจัดอยู่ในกลุ่มที่มีความหนาแน่นประชากรค่อนข้างต่ำ โดยมีเขตชั้นนอกอีก 3 เขตรวมอยู่ด้วยคือ เขตบางขุนเทียน เขตหนองแขมและเขตตลิ่งชัน ส่วนเขตชั้นนอกอีก 3 เขต ในฝั่งพระนครจัดอยู่ในกลุ่มความหนาแน่นประชากรต่ำ

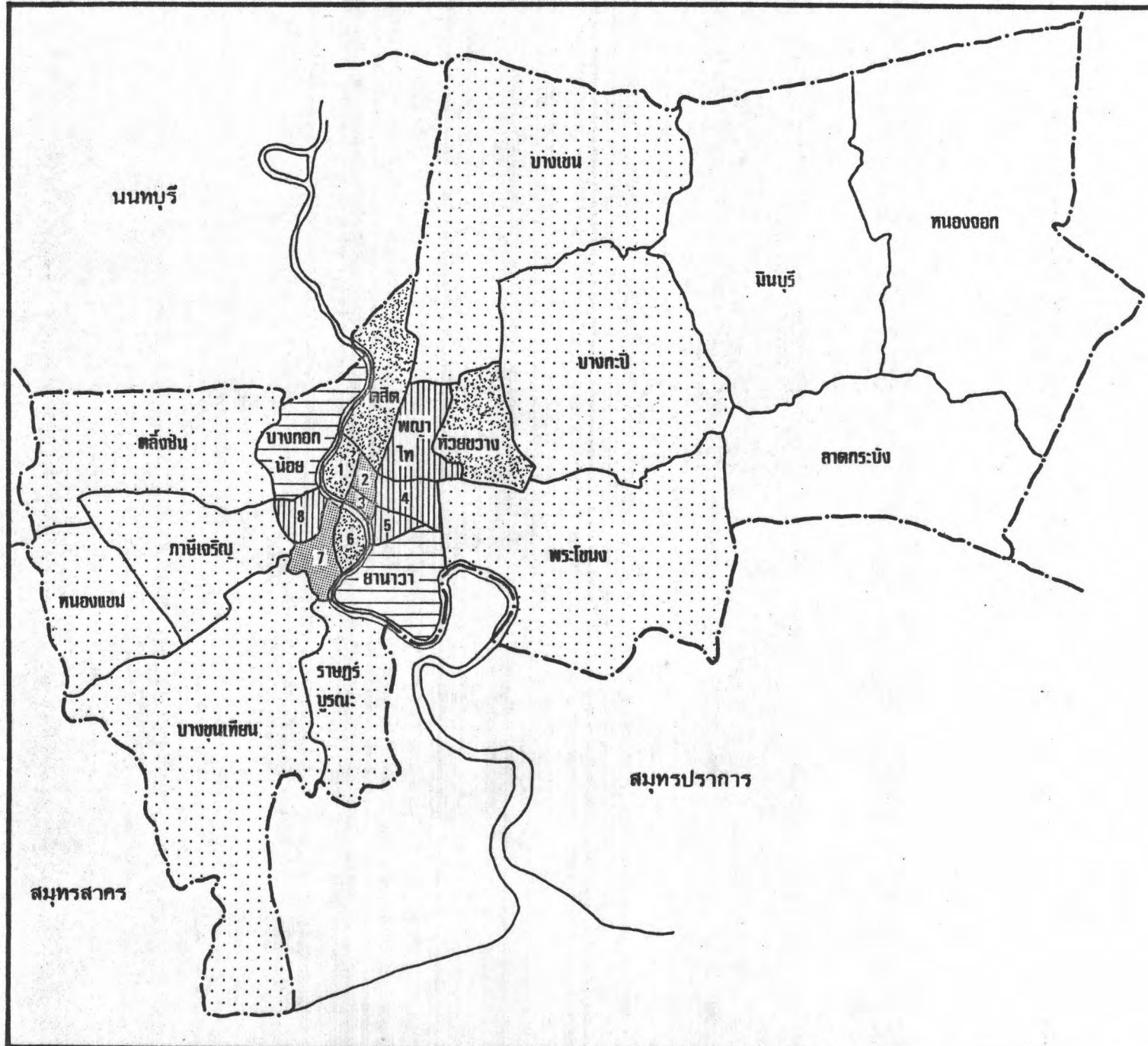
กลุ่มความหนาแน่นประชากรรายเขต ปี 2529

1. กลุ่มความหนาแน่นประชากรต่ำ น้อยกว่า 500 คนต่อตารางกิโลเมตร
เขตชั้นนอก - เขตลาดกระบัง เขตมีนบุรี เขตลาดกระบัง
2. กลุ่มความหนาแน่นประชากรค่อนข้างต่ำ 501-5,000 คนต่อตารางกิโลเมตร
เขตชั้นกลาง - เขตพระโขนง เขตบางเขน เขตบางกะปิ เขตภาษีเจริญ
และเขตราษฎร์บูรณะ
เขตชั้นนอก - เขตบางขุนเทียน เขตหนองแขม เขตตลิ่งชัน
3. กลุ่มความหนาแน่นประชากรปานกลาง 5,001-15,000 คนต่อตารางกิโลเมตร
เขตชั้นกลาง - เขตบางกอกน้อย และเขตยานนาวา
4. กลุ่มความหนาแน่นประชากรค่อนข้างสูง 15,001-20,000 คนต่อตารางกิโลเมตร
เขตชั้นใน - เขตบางกอกใหญ่ เขตปทุมวัน เขตพญาไท เขตบางรัก
5. กลุ่มความหนาแน่นประชากรสูง 20,001-27,000 คนต่อตารางกิโลเมตร
เขตชั้นใน - เขตห้วยขวาง เขตดุสิต เขตคลองสาน และเขตพระนคร
6. กลุ่มความหนาแน่นประชากรสูงมาก มากกว่า 27,000 คนต่อตารางกิโลเมตร
เขตชั้นใน - เขตป้อมปราบฯ เขตสัมพันธวงศ์ และเขตธนบุรี

3.2.4 การเปลี่ยนแปลงความหนาแน่นประชากร

ความหนาแน่นประชากร เป็นการพิจารณาจากจำนวนประชากรต่อขนาดพื้นที่
ดังนั้นเมื่อขนาดพื้นที่คงเดิม ความหนาแน่นประชากรจะแปรผันตามจำนวนประชากรที่เปลี่ยนแปลง
ไป ซึ่งเขตใจกลางเมืองกรุงเทพมหานครมีจำนวนประชากรลดลง และขยายไปยังเขตชั้นกลาง
และเขตชั้นนอก จึงทำให้เขตชั้นในมีความหนาแน่นประชากรลดลง และในขณะเดียวกันความ
หนาแน่นประชากรในเขตชั้นกลางและเขตชั้นนอกเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ แต่อย่างไรก็ตามเขตชั้นในยัง
คงมีความหนาแน่นสูงกว่าเขตชั้นกลางและเขตชั้นนอกมาก สำหรับรายละเอียดของการเปลี่ยน
แปลงความหนาแน่นประชากรดังนี้ (ตารางที่ 3.5)

เขตชั้นใน มีความหนาแน่นประชากรเท่ากับ 23,769 คนต่อตารางกิโลเมตร
ในปี 2519 และมีความหนาแน่นเพิ่มขึ้นเป็น 26,184 คนต่อตารางกิโลเมตร ในปี 2524 โดยมี

แสดง : กลุ่มความหนาแน่นประชากร
กรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2529

- กลุ่มความหนาแน่นสูงมาก
(มากกว่า 27,000 คน/ตร.กม.)
- กลุ่มความหนาแน่นสูง
(20,001 - 27,000 คน/ตร.กม.)
- กลุ่มความหนาแน่นค่อนข้างสูง
(15,001 - 20,000 คน/ตร.กม.)
- กลุ่มความหนาแน่นปานกลาง
(5,001 - 15,000 คน/ตร.กม.)
- กลุ่มความหนาแน่นค่อนข้างต่ำ
(501 - 5,000 คน/ตร.กม.)
- กลุ่มความหนาแน่นต่ำ
(ต่ำกว่า 500 คน/ตร.กม.)

การศึกษาความสามารถในการค้นหาทาง
บุกรุกของพื้นที่เมืองที่มีต่อพื้นที่เกษตรกรรม
ชานเมือง:เขตหนองแขม กทม.

มาตราส่วน แผนที่ 3.6

ทึ่ ศ เหนือ

ที่มา:

อัตราการเพิ่มขึ้นร้อยละ 10.16 แต่ในปี 2529 กลับมีความหนาแน่นประชากรลดลงอย่างรวดเร็ว เหลือเพียง 22,680 คนต่อตารางกิโลเมตร ซึ่งมีอัตราการลดลงของความหนาแน่นประชากรสูงกว่าอัตราการเพิ่มในช่วงปี 2519-2524 เล็กน้อย โดยมีอัตราการลดลงร้อยละ 13.38

เขตชั้นกลาง มีความหนาแน่นประชากร 2,985 คนต่อตารางกิโลเมตร ในปี 2519 และเพิ่มขึ้นเป็น 3,694 คนต่อตารางกิโลเมตร ในปี 2524 โดยมีอัตราการเพิ่มสูงถึงร้อยละ 23.74 แต่ในช่วงปี 2524-2529 กลับมีอัตราการเพิ่มเพียงร้อยละ 15.16 ทำให้ความหนาแน่นประชากรสูงขึ้นอีกไม่มากนัก เท่ากับ 4,254 คนต่อตารางกิโลเมตร

เขตชั้นนอก ปี 2519 เขตชั้นนอกมีความหนาแน่นประชากรเพียง 473 คนต่อตารางกิโลเมตร และเพิ่มขึ้นเป็น 573 คนต่อตารางกิโลเมตร ในปี 2524 โดยมีอัตราการเพิ่มความหนาแน่นประชากรร้อยละ 21.22 และในปี 2529 เขตชั้นนอกมีความหนาแน่นเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเป็น 719 คนต่อตารางกิโลเมตร โดยมีอัตราการเพิ่มความหนาแน่นสูงกว่าเดิมเล็กน้อยร้อยละ 25.54

ตาราง 3.5 การเปลี่ยนแปลงความหนาแน่นประชากร กรุงเทพมหานคร ปี 2519-2529

เขต	พื้นที่ (กม ²)	ปี 2519	ปี 2524	ปี 2529
ชั้นใน	96.465	23,769	26,184 (10.16)	22,680 (-13.38)
ชั้นกลาง	628.684	2,985	3,694 (23.74)	4,254 (15.16)
ชั้นนอก	843.588	473	573 (21.22)	719 (25.54)

หมายเหตุ : ตัวเลขในวงเล็บ คือสัดส่วนร้อยละ

ตารางที่ 3.6 อัตราการเปลี่ยนแปลงความหนาแน่นประชากรกรุงเทพมหานคร รายเขต ปี 2519-2529
หน่วย : คน/กม.²

เขต	พื้นที่(กม) ²	2519	2529	อัตราการเปลี่ยนแปลง
1. พระนคร	5.536	23,061	20,209	-12.37
2. สัมพันธวงศ์	1.461	57,425	36,102	-37.13
3. ป้อมปราบฯ	1.931	103,737	45,549	-56.09
4. บางรัก	5.536	20,341	16,379	-19.48
5. ปทุมวัน	8.369	27,709	17,111	-38.25
6. ญาไท	21.000	22,264	17,035	-23.49
7. ห้วยขวาง	9.500	17,947	26,924	50.02
8. ดุสิต	22.210	18,838	25,348	34.56
9. คลองสาน	6.051	23,907	23,751	-0.65
10. ธนบุรี	8.626	27,907	31,785	13.90
11. บางกอกใหญ่	6.180	15,343	17,270	12.56
12. ยานนาวา	36.909	9,868	11,263	14.14
13. บางเขน	169.310	1,565	3,237	106.84
14. บางกะปิ	158.781	919	2,581	180.85
15. พระโขนง	143.559	3,215	4,384	36.36
16. บางกอกน้อย	23.304	15,743	12,656	-19.61
17. ภาษีเจริญ	53.947	2,913	4,230	45.21
18. ราษฎร์บูรณะ	42.874	2,175	3,456	58.90
19. หนองจอก	236.261	202	224	10.89
20. มีนบุรี	174.331	270	425	57.41
21. ลาดกระบัง	123.859	291	477	63.92
22. ดลิ่งชัน	79.698	721	1,131	56.86
23. บางขุนเทียน	181.156	974	1,465	50.41
24. หนองแขม	48.283	704	1,251	77.70
รวม	1,568.737	2,898	3,486	20.29

การเปลี่ยนแปลงความหนาแน่นประชากรรายเขต พบว่าเขตป้อมปราบเป็นเขตที่มีความหนาแน่นลดลงจากเดิมสูงมาก โดยปี 2519 มีความหนาแน่นสูงมากที่สุดถึง 103,737 คนต่อตารางกิโลเมตร ลดลงเหลือ 45,549 คนต่อตารางกิโลเมตร ซึ่งมีความหนาแน่นประชากรลดลงจากเดิมมากกว่าครึ่งร้อยละ 56.1 ของความหนาแน่นประชากรเดิม สำหรับเขตที่มีความหนาแน่นประชากรเพิ่มขึ้นอยู่ในเขตชั้นกลางเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะเขตยานนาวาที่มีความหนาแน่นสูงที่สุดจาก 9,868 คนต่อตารางกิโลเมตร (ปี 2519) เพิ่มขึ้นเป็น 11,263 คนต่อตารางกิโลเมตร ในปี 2529 ส่วนในเขตชั้นนอกนั้น พบว่าเขตหนองแขมมีการเปลี่ยนแปลงความหนาแน่นประชากรมากที่สุด โดยเพิ่มขึ้นจาก 704 คนต่อตารางกิโลเมตร (ปี 2519) เป็น 1,251 คนต่อตารางกิโลเมตร (ตารางที่ 3.6)

3.2.5 การคาดประมาณจำนวนประชากรในอนาคต

แนวโน้มของประชากรกรุงเทพมหานครในอนาคต ได้มีการคาดประมาณกันไว้หลายหน่วยงาน ทั้งหน่วยงานของรัฐ สำนักผังเมือง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ การประปานครหลวง กรุงเทพมหานคร และเอกชน (ผู้เชี่ยวชาญที่ปรึกษาและรองศาสตราจารย์ ดร.สรชัย นิตลบุตรและคณะ) ซึ่งการคาดประมาณประชากรดังกล่าวมีจำนวนใกล้เคียงกันกล่าวคือ ในช่วงปี 2533-2534 กรุงเทพฯจะมีประชากรประมาณ 6.25-6.5 ล้านคน และในปี 2539 ประมาณ 7.0-7.2 ล้านคน และในช่วงปี 2543-2544 7.5-7.9 ล้านคน รายละเอียดดังตารางที่ 3.7

สำหรับประชากรกรุงเทพมหานครรายเขตในอนาคต พบว่า เขตชั้นกลางมีสัดส่วนประชากรมากที่สุด รองลงมาได้แก่ เขตชั้นในและเขตชั้นนอก โดยเขตชั้นกลางมีการเพิ่มประชากรเฉลี่ยประมาณ 78,000-81,000 คนต่อปี เขตชั้นในประมาณ 33,000-36,000 คนต่อปี และเขตชั้นนอก 21,000-24,000 คนต่อปี และการคาดประมาณประชากรดังกล่าว ปรากฏว่าเขตพระโขนง จะเป็นเขตที่มีประชากรมากที่สุดประมาณ 0.854 ล้านคน (ปี 2544) รองลงมาคือ เขตบางเขน เขตดุสิต เขตบางกะปิ และเขตยานนาวา ตามลำดับ ส่วนความหนาแน่นประชากรนั้นพบว่า เขตป้อมปราบ จะเป็นเขตที่มีความหนาแน่นประชากรสูงที่สุดคือ 154 คนต่อไร่ รองลงมาคือ สัมพันธวงศ์ เขตห้วยขวาง และเขตธนบุรี

ตารางที่ 3.7 การคาดประมาณจำนวนประชากรในกรุงเทพมหานคร

ผู้ศึกษา	พ.ศ. 2533	พ.ศ. 2534	พ.ศ. 2539	พ.ศ. 2543	พ.ศ. 2544
รศ. ดร. สรชัย พิศาลบุตร					
และคณะ	6,264,965	6,395,011	7,032,897	7,503,712	7,617,192
สำนักผังเมือง	-	6,300,000	-	-	7,620,000
สนง. คณะกรรมการ					
พัฒนาการเศรษฐกิจ					
และสังคมแห่งชาติ	6,349,365	-	-	7,702,027	-
การประสานครหลวง	-	-	-	7,891,000	-
ผู้เชี่ยวชาญญี่ปุ่น	-	-	-	7,700,000	-
กรุงเทพมหานคร	-	6,477,251	7,153,540	-	7,850,160

ปัจจุบัน (2529) เขตหนองแขมมีประชากรเพียง 60,426 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 1.1 ของประชากรกรุงเทพมหานคร โดยจำแนกเป็นชาย 29,844 คน หญิง 30,528 คน และเมื่อพิจารณาประชากรในระดับแขวง ปรากฏว่าประชากรประมาณครึ่งหนึ่งอาศัยอยู่ในแขวงหลักสอง ซึ่งเป็นแขวงที่มีพื้นที่เล็กที่สุด โดยมีประชากร 28,288 คน (ร้อยละ 46.8) รองลงมาคือ แขวงหนองค้างพลูมีประชากร 17,296 (ร้อยละ 24.6) และแขวงหนองแขมมีประชากร 14,842 คน (ร้อยละ 28.6)

เขตหนองแขม มีการเพิ่มของประชากรมาโดยตลอด แต่ลักษณะการเพิ่มของประชากรเป็นไปอย่างช้าๆ โดยมีประชากรเพิ่มขึ้นในแต่ละปีประมาณ 2,000-3,000 คน ยกเว้นเฉพาะช่วงปี 2527-2528 ซึ่งในช่วงปีดังกล่าวเป็นช่วงที่กรุงเทพมหานครมีประชากรเพิ่มขึ้นอย่างมากในเขตชั้นกลางและเขตชั้นนอก สำหรับอัตราการเพิ่มของประชากรประมาณร้อยละ 5-6 ต่อปี

แม้ว่าเขตหนองแขม ซึ่งเป็นเขตชานเมืองที่มีประชากรอาศัยอยู่เบาบางก็ตาม แต่เมื่อเปรียบเทียบกับเขตชานเมืองชั้นนอกด้วยกันแล้ว เขตหนองแขมมีความหนาแน่นประชากรสูง

ตารางที่ 3.8 การคาดประมาณประชากร กรุงเทพมหานคร พ.ศ.2534, 2539 และ 2544
จำแนกเป็นรายเขต

เขตการปกครอง	แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 (2529-2534)		แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 (2534-2539)		แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 (2539-2544)	
	2534	คน/ไร่	2539	คน/ไร่	2544	คน/ไร่
เขตชั้นใน	2,695,317	45	2,873,086	48	3,041,432	50
1. พระนคร	107,717	31	109,837	32	110,115	32
2. ป้อมปราบฯ	175,328	145	182,342	151	186,199	154
3. สัมพันธวงศ์	70,989	80	73,557	83	74,720	84
4. ปทุมวัน	215,572	41	230,080	44	240,392	46
5. บางรัก	155,545	45	166,819	48	177,185	51
6. ดุสิต	572,947	41	630,725	45	691,835	50
7. ญาไท	570,123	43	593,183	45	611,976	46
8. ห้วยขวาง	282,882	48	322,113	54	366,301	62
9. ธนบุรี	286,916	53	298,405	55	308,391	57
10. คลองสาน	144,885	38	147,749	39	149,785	40
11. บางกอกใหญ่	112,413	29	118,276	31	123,993	32
เขตชั้นกลาง	3,137,880	8	3,529,127	9	3,936,175	10
12. ยานนาวา	500,632	22	560,437	24	625,906	27
13. พระโขนง	690,946	8	772,786	9	853,814	10
14. บางกะปิ	506,269	5	591,578	6	689,657	7
15. บางเขน	612,957	6	703,063	7	792,238	7
16. บางกอกน้อย	424,547	29	455,191	31	483,745	33
17. ภาษีเจริญ	245,518	7	271,229	8	297,777	9
18. ราษฎร์บูรณะ	157,011	6	174,843	7	193,038	7
เขตชั้นนอก	644,054	1.2	751,327	1.4	872,553	1.6
19. หนองจอก	56,878	0.4	60,885	0.4	65,472	0.4
20. มีนบุรี	73,108	0.7	83,772	0.8	96,141	0.9
21. ลาดกระบัง	56,688	0.7	64,980	0.8	74,952	1.0
22. บางขุนเทียน	289,340	2.5	337,464	3.0	389,504	3.4
23. ตลิ่งชัน	97,477	2.0	116,721	2.3	139,964	2.8
24. หนองแขม	70,563	2.3	87,535	2.9	106,520	3.5
กรุงเทพมหานคร	6,477,251	6.6	7,153,540	7.3	7,850,160	8.0

ที่มา : สถิติรายปี กรุงเทพมหานคร 2529

1,251 คนต่อตารางกิโลเมตร เป็นอันดับ 2 รองจากเขตบางขุนเทียน โดยมีอัตราการเพิ่มความหนาแน่นประชากรเฉลี่ยสูงถึงร้อยละ 7.76 ต่อปี

จากผลการประมาณจำนวนประชากรกรุงเทพมหานครในอนาคต ปรากฏว่าเขตหนองแขมจะมี ประชากรเพิ่มขึ้นเป็น 70,563 คน ในปี 2534 และ 87,535 คน ในปี 2539 และ 106,520 คน ในปี 2544 จะเห็นได้ว่าในปี 2544 เขตหนองแขมจะมีประชากรเพิ่มขึ้นอีก 46,094 คน ซึ่งจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นดังกล่าวนั้นจะต้องมีพื้นที่รองรับ ไม่ว่าจะเป็นที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรม หรือบริการสาธารณูปโภคสาธารณูปการที่รัฐจะต้องจัดให้ ดังนั้น ผลที่ตามมาก็คือ การสูญเสียพื้นที่ เกษตร ไปเป็นพื้นที่เมืองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

3.1 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

3.3.1 โครงสร้างทางเศรษฐกิจ

ปี 2528 กรุงเทพมหานคร มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมถึง 389,056.4 ล้านบาท หรือประมาณร้อยละ 37.15 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมทั้งประเทศ สาขาเศรษฐกิจที่มีความสำคัญที่สุดคืออุตสาหกรรม มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมเท่ากับ 114,465 ล้านบาท หรือประมาณร้อยละ 29.4 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมกรุงเทพมหานคร สาขาเศรษฐกิจที่มีความสำคัญรองลงมาได้แก่ การค้า การบริการและการธนาคาร สำหรับสาขาเกษตรกรรมมีความสำคัญน้อยที่สุด โดยมีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมประมาณร้อยละ 0.61 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมทั้งหมด (รายละเอียดตามตารางที่ 3.9)

ตารางที่ 3.9 มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของกรุงเทพมหานครและประเทศ (ราคาตลาด)
หน่วย : ล้านบาท

สาขาการผลิต	มูลค่าผลิตภัณฑ์ มวลรวม	สัดส่วนของผลิตภัณฑ์ สาขาต่าง ๆ	มูลค่าผลิตภัณฑ์มวล รวมของประเทศ
1. เกษตรกรรม	2,359.4	0.606	182,279.3
กลีกรวม	1,091.0	0.280	132,557.2
ปศุสัตว์	1,122.0	0.288	23,905.8
ประมง	146.4	0.038	12,651.1
ป่าไม้	-	-	13,165.2
2. สาขานอกภาคเกษตรกรรม			
อุตสาหกรรม	114,465.0	29.421	207,418.4
การก่อสร้าง	23,790.0	6.115	53,758.1
การไฟฟ้าและประปา	8,106.8	2.084	21,645.3
การคมนาคมขนส่ง	48,640.8	12.502	96,253.8
การค้าปลีกและค้าส่ง	58,293.5	14.983	109,675.8
การธนาคารและ			
การประกันภัย	56,919.4	14.630	89,750.9
ที่อยู่อาศัย	4,178.1	1.074	13,706.1
การบริหารและป้องกัน	13,600.4	3.496	47,058.1
การบริการ	58,703.0	15.089	115,467.0
รวม	389,056.4	100.000	1,047,292.2
รายได้เฉลี่ยต่อบุคคล (บาท)	68,532	-	20,263

ที่มา : กองบัญชีประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ผลิตภัณฑ์มวลรวมสาขาเกษตรกรรมดังกล่าว ส่วนใหญ่ประกอบด้วย การปศุสัตว์ และการกลึงกรรม ซึ่งมีมูลค่าผลิตภัณฑ์รวมกันประมาณร้อยละ 94 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมสาขาเกษตรกรรมทั้งหมด มูลค่าส่วนที่เหลือเป็นการประมงทั้งสิ้น

การกลึงกรรมที่สำคัญของกรุงเทพมหานคร สามารถจำแนกออกได้เป็น 4 ประเภทใหญ่ คือ นาข้าว ส่วนผลไม้ ส่วนผัก และส่วนไม้ดอก โดยมีแหล่งผลิตจากเขตชั้นนอก และเขตชั้นกลาง รวม 11 เขต มีพื้นที่เกษตรรวมกันทั้งสิ้น 444,666 ไร่ พื้นที่เกษตรดังกล่าว ร้อยละ 57 ของพื้นที่เกษตรทั้งหมดอยู่ในเขตชั้นนอกฝั่งพระนคร โดยเฉพาะเขตหนองจอกพื้นที่เกษตรมากที่สุดถึง 113,420 ไร่ หรือประมาณ 1 ใน 4 ของพื้นที่เกษตรทั้งหมด รองลงมาได้แก่ เขตมีนบุรีและเขตลาดกระบัง (ตารางที่ 3.10) แต่อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณามูลค่าผลผลิตทางการเกษตร พบว่าพื้นที่เกษตรในฝั่งธนบุรีก่อให้เกิดมูลค่าสูงมากถึงร้อยละ 80 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมสาขาเกษตรกรรมทั้งหมด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าโครงสร้างทางเศรษฐกิจภาคเกษตรในพื้นที่ฝั่งธนบุรีดีกว่าฝั่งพระนคร สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะพื้นที่เกษตรในฝั่งพระนครเกือบทั้งหมด หรือประมาณร้อยละ 93 ทำนาข้าว ในขณะที่ฝั่งธนบุรีมีพื้นที่ทำนาเพียงร้อยละ 17 ของพื้นที่เกษตรในฝั่งธนบุรี โดยส่วนใหญ่จะเป็นสวนผลไม้ และสวนไม้ดอกไม้ประดับ ซึ่งทำให้ผลตอบแทนการผลิตสูงกว่าการทำนามาก

ตารางที่ 3.10 พื้นที่และมูลค่าผลผลิตทางการเกษตรรายเขตของกรุงเทพมหานคร ปี 2527

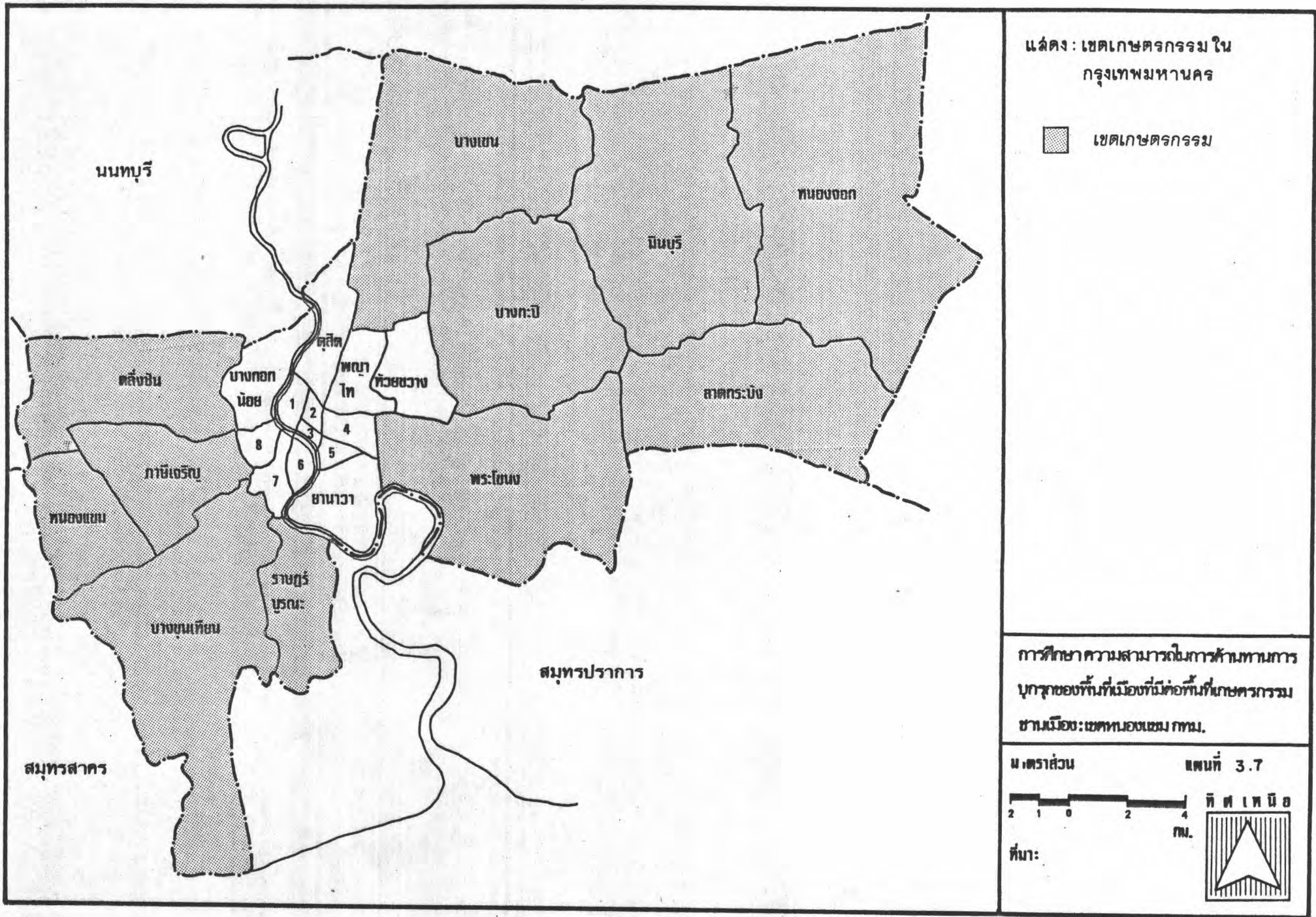
เขต	พื้นที่เกษตร (ไร่)	มูลค่าผลิตภัณฑ์ ทางการเกษตร (บาท)	เฉลี่ยมูลค่าต่อไร่ (บาท)
<u>เขตชั้นกลาง</u>			
1. บางเขน	31,443	119,425,000	3,798.14
2. บางกะปิ	19,226	16,693,000	868.25
3. พระโขนง	9,092	25,900,000	2,848.66
4. ภาษีเจริญ	26,634	229,000,000	8,598.98
5. ราษฎร์บูรณะ	14,290	756,055,000	52,907.98
รวมเขตชั้นกลาง	100,685	1,147,073,000	11,392.69

ตารางที่ 3.10 (ต่อ) พื้นที่และมูลค่าผลผลิตทางการเกษตรรายเขตของกรุงเทพมหานคร

เขต	พื้นที่เกษตร (ไร่)	มูลค่าผลิตภัณฑ์ ทางการเกษตร (บาท)	เฉลี่ยมูลค่าต่อไร่ (บาท)
<u>เขตชั้นนอก</u>			
6. หนองจอก	113,420	480,016,000	4,232.20
7. มีนบุรี	82,130	140,359,000	1,708.99
8. ลาดกระบัง	56,604	157,560,000	2,783.55
9. ดลิ่งชัน	34,938	527,028,000	15,084.66
10. หนองแขม	17,370	194,859,000	11,218.13
11. บางขุนเทียน	39,519	2,041,331,000	51,654.42
รวมเขตชั้นนอก	343,981	3,541,153,000	10,294.62
รวมทั้งหมด	444,666	4,688,226,000	10,543.253

ที่มา : สำนักงานเกษตร กรุงเทพมหานคร

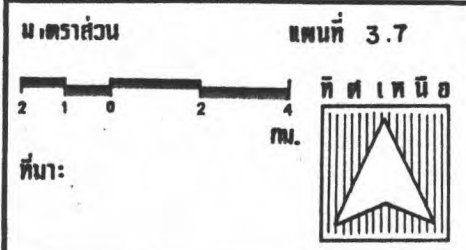
เมื่อเปรียบเทียบมูลค่าผลผลิตทางการเกษตรรายเขต พบว่าเขตบางขุนเทียนมีมูลค่ามากที่สุดถึง 2,041.331 ล้านบาท รองลงมาได้แก่เขตราชบุรีบูรณะและเขตดลิ่งชันมีมูลค่า 756.055 ล้านบาท และ 527.028 ล้านบาท ตามลำดับ ส่วนเขตที่มีมูลค่าทางการเกษตรต่ำที่สุดคือเขตบางกะปิ แต่อย่างไรก็ตามพื้นที่เกษตรในแต่ละเขตมีมากน้อยแตกต่างกัน ดังนั้นจำเป็นต้องพิจารณาจากมูลค่าผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ ปรากฏว่าเขตราชบุรีบูรณะมีมูลค่าผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่สูงที่สุดถึง 52,908 บาทต่อไร่ ซึ่งมูลค่าดังกล่าวส่วนใหญ่มาจากสวนผลไม้ที่มีชื่อเสียงคือ ส้มบางมด รองลงมาได้แก่เขตบางขุนเทียนมีมูลค่าผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ใกล้เคียงกันเท่ากับ 51,654 บาทต่อไร่ โดยเป็นมูลค่าที่มาจากสวนไม้ดอกไม้ประดับประเภทกล้วยไม้เป็นส่วนใหญ่ ส่วนเขตที่มีแหล่งผลิตมาจากการทำนานั้น พบว่ามูลค่าผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่อยู่ในเกณฑ์ต่ำมากประมาณ 1,000-4,000 บาทต่อไร่ และในการพิจารณามูลค่าผลผลิตทางการเกษตรเฉลี่ยต่อไร่ของกรุงเทพมหานครในแต่ละประเภท ปรากฏว่าสวนไม้ดอกไม้ประดับให้ผลตอบแทนเฉลี่ยต่อไร่สูงที่สุด 42,487 บาท

แสดง : เขตเกษตรกรรม ใน
กรุงเทพมหานคร

■ เขตเกษตรกรรม

การศึกษาความสามารถในการกำหนดการ
บุกรุกของพื้นที่เมืองที่มีต่อพื้นที่เกษตรกรรม
ชานเมือง : เขตหนองแขม กทม.

ต่อไร่ รองลงมาคือสวนผลไม้ สวนผัก และนาข้าว มีมูลค่าเฉลี่ยเท่ากับ 35,368 บาทต่อไร่ 14,606 บาทต่อไร่ และ 2,425 บาทต่อไร่ ตามลำดับ ซึ่งจะเห็นได้ว่าการทำนาข้าวเป็นการเกษตรที่ให้ผลตอบแทนไม่คุ้มค่าหรือให้ผลตอบแทนต่ำกว่าการเกษตรอื่น ๆ มาก เมื่อนำมาเปรียบเทียบกัน (ตาราง 3.11)

ตารางที่ 3.11 มูลค่าผลผลิตทางการเกษตรของกรุงเทพมหานคร จำแนกตามประเภทหลัก 4 ประเภทรายเขต ปี 2527

เขต	มูลค่าผลผลิตทางการเกษตร (ล้านบาท)				รวม
	นาข้าว	สวนผัก	สวนผลไม้	สวนไม้ดอก	
<u>ชั้นกลาง</u>					
1. บางเขน	50.005	18.607	50.688	0.125	119.425
2. บางกะปิ	3.866	2.310	10.122	0.395	16.693
3. พระโขนง	16.032	7.140	2.628	0.100	25.900
4. ภาษีเจริญ	3.800	202.500	14.500	8.200	229.000
5. ราษฎร์บูรณะ	-	2.615	743.940	9.500	756.055
รวม	73.703	233.172	821.878	18.320	1,147.073
<u>ชั้นนอก</u>					
6. หนองจอก	305.600	10.000	164.000	0.416	480.016
7. มีนบุรี	131.630	1.246	2.026	5.457	140.359
8. ลาดกระบัง	135.600	2.202	19.728	0.030	157.560
9. ดลิ่งชัน	48.718	180.800	200.870	96.640	527.028
10. หนองแขม	31.743	93.415	35.605	34.096	194.859
11. บางขุนเทียน	35.840	23.384	1,562.000	420.107	2,041.331
รวม	689.131	311.047	1,984.229	556.746	3,541.153
รวมทั้งหมด	762.834	544.219	2,806.107	575.066	4,688.226

ตารางที่ 3.11 (ต่อ) มูลค่าผลผลิตทางการเกษตรของกรุงเทพมหานคร จำแนกตาม
ประเภทหลัก 4 ประเภทรายเขต

เขต	มูลค่าผลผลิตทางการเกษตร (ล้านบาท)				รวม
	นาข้าว	สวนผัก	สวนผลไม้	สวนไม้ดอก	
พื้นที่เกษตร (ไร่)	314,541	37,259	79,341	13,535	444,666
มูลค่าผลผลิตเฉลี่ย ต่อไร่ (บาท)	2,425.2	14,606.4	35,367.7	42,487.3	10,543.2

ที่มา : สำนักงานเกษตร กรุงเทพมหานคร

มูลค่าผลผลิตทางการเกษตรของเขตหนองแขมมีแหล่งผลิตจากพื้นที่เกษตรทั้งหมด 17,370 ไร่ หรือประมาณร้อยละ 3.9 ของพื้นที่เกษตรกรุงเทพมหานคร โดยเป็นพื้นที่นาข้าว 6,039 ไร่ สวนไม้ดอกไม้ประดับ 5,266 ไร่ สวนผัก 3,703 ไร่ สวนผลไม้ 2,092 ไร่ ซึ่งจากสัดส่วนของพื้นที่นาข้าวไม่สูงมากนักเพียงร้อยละ 35 จึงทำให้เขตหนองแขมมีมูลค่าผลผลิตสูงมากพอสมควรเมื่อเปรียบเทียบกับเขตอื่น ๆ โดยมีมูลค่าสูงถึง 194.859 ล้านบาท เป็นอันดับ 6 ในจำนวนทั้งหมด 11 เขต และมีมูลค่าผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่เท่ากับ 11,218 บาทต่อไร่สูงเป็นอันดับที่ 4 ของกรุงเทพมหานคร ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าเขตหนองแขมซึ่งเป็นเขตชานเมืองที่มีฐานเศรษฐกิจขึ้นอยู่กับเกษตรเป็นส่วนใหญ่ มีโครงสร้างทางเศรษฐกิจด้านการเกษตรดีพอสมควร

ลักษณะและสภาพเศรษฐกิจที่ดีในภาคเกษตรกรรมของเขตหนองแขมนั้น ยังไม่สามารถบ่งชี้สภาพเศรษฐกิจโดยทั่วไปได้ทั้งหมด ดังนั้นจำเป็นต้องพิจารณาโดยรวม ซึ่งพิจารณาได้จากภาษีที่จัดเก็บโดยกรุงเทพมหานคร 3 ประเภท คือ ภาษีโรงเรือนและที่ดิน ภาษีบำรุงท้องที่ ภาษีป้าย และภาษีที่จัดเก็บโดยกรมสรรพากรอีก 3 ประเภท คือ ภาษีบุคคลธรรมดา ภาษีเงินได้นิติบุคคล และภาษีการค้า

ตารางที่ 3.12 รายรับจากภาษีอากรที่จัดเก็บ โดยกรุงเทพมหานครและกรมสรรพากร เขตชั้นนอก รายเขต ปี 2528

เขต	จัดเก็บโดยกรุงเทพมหานคร ¹				จัดเก็บโดยกรมสรรพากร ²			
	โรงเรียน	ท้องที่	ป้าย	รวม	บุคคล	นิติบุคคล	การค้า	รวม
หนองจอก	948,000	1,460,000	24,000	2,432,000	2,788,831	399,930	2,998,086	6,186,847
มีนบุรี	4,415,000	1,840,000	184,000	6,439,000	36,325,566	23,073,208	65,831,490	125,230,264
ลาดกระบัง	2,447,000	1,899,000	126,000	4,472,000	22,491,646	4,170,198	330,331,997	356,993,841
คลองชัน	1,084,000	1,710,000	531,000	3,325,000	4,963,876	1,741,556	4,964,915	11,670,347
บางขุนเทียน	14,219,000	1,923,000	67,000	16,209,000	53,800,923	19,387,866	103,789,874	176,978,663
หนองแขม	3,370,000	1,510,000	141,000	5,021,000	10,484,818	3,119,421	53,225,710	66,829,949
รวม	26,483,000	10,342,000	1,073,000	37,898,000	130,855,660	51,892,179	561,142,072	743,889,991

ที่มา : ¹ สำนักงานคลัง กรุงเทพมหานคร

² ฝ่ายวางแผนและระบบ กองนโยบายและแผน กรมสรรพากร

ตารางที่ 3.13 รายรับจากภาษีอากรทั้งหมดเฉลี่ยต่อประชากร 1 คน

เขต	รายรับจากภาษีที่เก็บโดย		รวม	ประชากร	รายรับเฉลี่ยต่อประชากร 1 คน
	กรุงเทพมหานคร	กรมสรรพากร			
หนองจอก	2,432,000	6,186,847	8,618,847	56,863	151.6
มีนบุรี	6,439,000	125,230,000	131,669,000	70,289	1,873.2
ลาดกระบัง	4,472,000	356,993,841	361,465,841	56,023	6,452.1
ตลิ่งชัน	3,325,000	11,670,347	14,995,347	85,559	175.3
บางขุนเทียน	16,209,000	176,978,663	193,187,663	140,245	1,377.5
หนองแขม	5,021,000	66,829,949	71,850,949	57,303	1,253.9
รวมเขตชั้นนอก	37,898,000	743,889,991	781,787,911	466,282	1,676.6

ที่มา : คำนวณจากตารางที่ 3.12

ภาษีที่กรุงเทพมหานครจัดเก็บทั้ง 3 ประเภท จากเขตหนองแขมมีรายรับทั้งสิ้น 5,021,000 บาท (ปี 2528) โดยมาจากภาษีโรงเรือนมากที่สุด 3,370,000 บาท รองลงมาได้แก่ภาษีบำรุงท้องที่ 1,510,000 บาท และภาษีป้าย 141,000 บาท ซึ่งรายรับทั้งหมดนี้เมื่อเปรียบเทียบกับเขตชานเมืองอื่น ๆ แล้ว เขตหนองแขมมีรายรับสูงเป็นอันดับ 3 รองจากเขตบางขุนเทียนและเขตมีนบุรี (ตาราง 3.12) สำหรับภาษีที่กรมสรรพากรจัดเก็บนั้นมีรายรับทั้งสิ้น 66,829,949 บาท โดยเป็นรายรับที่เกิดจากภาษีการค้ามากที่สุดถึง 53,225,710 บาท หรือประมาณร้อยละ 80 ของภาษีที่กรมสรรพากรเก็บได้ทั้งหมด รองลงมาคือภาษีบุคคลธรรมดา 10,484,818 บาท และภาษีนิติบุคคล 3,119,421 บาท ทั้งนี้เมื่อเปรียบเทียบกับเขตชานเมืองอื่น ๆ เขตหนองแขมมีรายรับในระดับปานกลาง อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณารายรับจากภาษีทั้งหมดเฉลี่ยต่อประชากร 1 คน เขตหนองแขมมีรายรับเฉลี่ย 1,253.9 บาทต่อคน มากกว่าเขตหนองจอกและเขตตลิ่งชัน และใกล้เคียงกับเขตบางขุนเทียนซึ่งมีรายรับรวมสูงมากกว่าเขตหนองแขมประมาณ 2.6 เท่า โดยเขตบางขุนเทียนมีรายรับเฉลี่ยเท่ากับ 1,377.5 บาทต่อคน ดังนั้นจะเห็นได้ว่าเขตหนองแขมมีสภาพเศรษฐกิจอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบกับเขตอื่นนอกทั้งหมด (ตารางที่ 3.13)

3.3.2 ลักษณะอาชีพ

เขตหนองแขมเป็นเขตที่มีประชากรอาศัยอยู่เบาบาง มีการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตรโดยทั่วไป แต่ในระยะ 4 - 5 ปีที่ผ่านมามีประชากรเพิ่มขึ้นอย่างมาก ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานใหม่ในรูปแบบของที่ดินจัดสรรและหมู่บ้านจัดสรร มีการกระจุกตัวของประชากรเฉพาะบางจุด ทำให้มีการใช้ที่ดินแบบเมือง (Urban Landuse) ประเภทที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรม อุตสาหกรรม การศึกษา และสถาบันราชการเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย ดังนั้นเขตหนองแขมจึงมีลักษณะกึ่งเมืองกึ่งชนบท วิถีชีวิตของชาวชนบทแต่เดิมเปลี่ยนไปมาก และเมื่อกิจกรรมมีมากขึ้นลักษณะอาชีพก็มีความหลากหลายเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสามารถแบ่งลักษณะอาชีพออกเป็น 2 ลักษณะใหญ่ คือ ในภาคและนอกภาคเกษตรกรรมได้ดังนี้

1) อาชีพในภาคเกษตรกรรม การเกษตรกรรมในเขตหนองแขมยังคงเป็นอาชีพหลักที่มีการประกอบอาชีพทางการเกษตร 4 ประเภทใหญ่ คือ การทำนา สวนผัก สวนผลไม้ และสวนไม้ดอกไม้ประดับ ส่วนการเลี้ยงสัตว์ส่วนใหญ่เพื่อการบริโภค การประกอบอาชีพทำนาเป็นอาชีพหลักดั้งเดิม แต่เนื่องจากการเกษตรกรรมประเภทนี้ให้ผลผลิตไม่คุ้มค่ากับการลงทุน เกษตรกรรมบางรายแก้ปัญหาด้วยการปรับหรือเปลี่ยนมาทำการเกษตรประเภทอื่นแทนหรือทำควบคู่กันไปกับการทำนา กล่าวคือ มีการยกทรงทำสวนผัก สวนผลไม้ หรือสวนไม้ดอกไม้ประดับ ขึ้นอยู่กับเงินทุนที่เกษตรกรพร้อมจะลงทุน แต่โดยทั่ว ๆ ไปเกษตรกรจะทำการเกษตรหลายประเภทในที่

ดินแปลงเดียวกัน ในปัจจุบัน (ปี 2530) อาชีพเกษตรกรรมที่มีความนิยมมากที่สุด คือ การทำสวน ไม้ดอก ไม้ประดับ ซึ่งมีพื้นที่เพาะปลูกมากถึงร้อยละ 41.43 ของพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด

2) อาชีวนอกภาคเกษตรกรรม

การค้าขาย ส่วนใหญ่เป็นการค้าขายร้านเล็ก ๆ อยู่ที่บ้านและหาบเร่ โดยทั่วไปเป็นการค้าขายอาหารและสินค้าเพื่อการอุปโภคบริโภค ซึ่งเป็นการบริการภายในชุมชนย่อยหรือเฉพาะบริเวณเท่านั้น และการค้าขนาดกลางเป็นการค้าขายอุปกรณ์การก่อสร้าง และตกแต่งบ้านเรือน ส่วนการค้าขายที่เป็นห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ไม่มีจะมีเพียงซูเปอร์มาเก็ตเพียงเดียว คือ บางกอกซูเปอร์มาร์เก็ต ซึ่งการค้าทั้งขนาดกลางและขนาดใหญ่จะเป็นการค้าที่บริการแก่คนทั่วไปทั้งภายในพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียง

การทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม เขตหนองแขมและพื้นที่ใกล้เคียง (เขตบางขุนเทียน เขตภาษีเจริญ อำเภออ้อมน้อยและอ้อมใหญ่ จ.สมุทรสาคร) มีโรงงานทั้งขนาดใหญ่จนถึงขนาดเล็กตั้งอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งถือว่าเป็นแหล่งงานของพื้นที่ โดยมีแรงงานในภาคเกษตรกรรมหันมาประกอบอาชีพนี้แทน รวมทั้งผู้อาศัยใหม่ที่มีการศึกษาในระดับต่ำหรือเฉพาะด้าน โดยทั่วไปการประกอบอาชีพทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม แม้จะไม่เป็นที่ นิยมและต้องการมากที่สุดก็ตาม แต่เนื่องจากมีรายได้แน่นอนและไม่ต้องการเงินลงทุน จึงมีผู้ประกอบอาชีพนี้มากพอสมควร

การรับราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ บริษัทและห้างร้าน เป็นอาชีพที่ค่อนข้างใหม่ในพื้นที่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นอาชีพที่ชนชั้นกลางและสูงของผู้อาศัยใหม่ ที่พักอาศัยในเขตหนองแขมและเดินทางไปทำงานในเมือง (เขตชั้นใน) แบบไปเช้าเย็นกลับ หรือลักษณะของ Commutor

การรับจ้างทั่วไป เป็นอีกอาชีพหนึ่งที่มีการประกอบอาชีพกันมากโดยเฉพาะการก่อสร้างบ้านเรือนและอาชีพขับรถรับจ้าง เป็นต้น

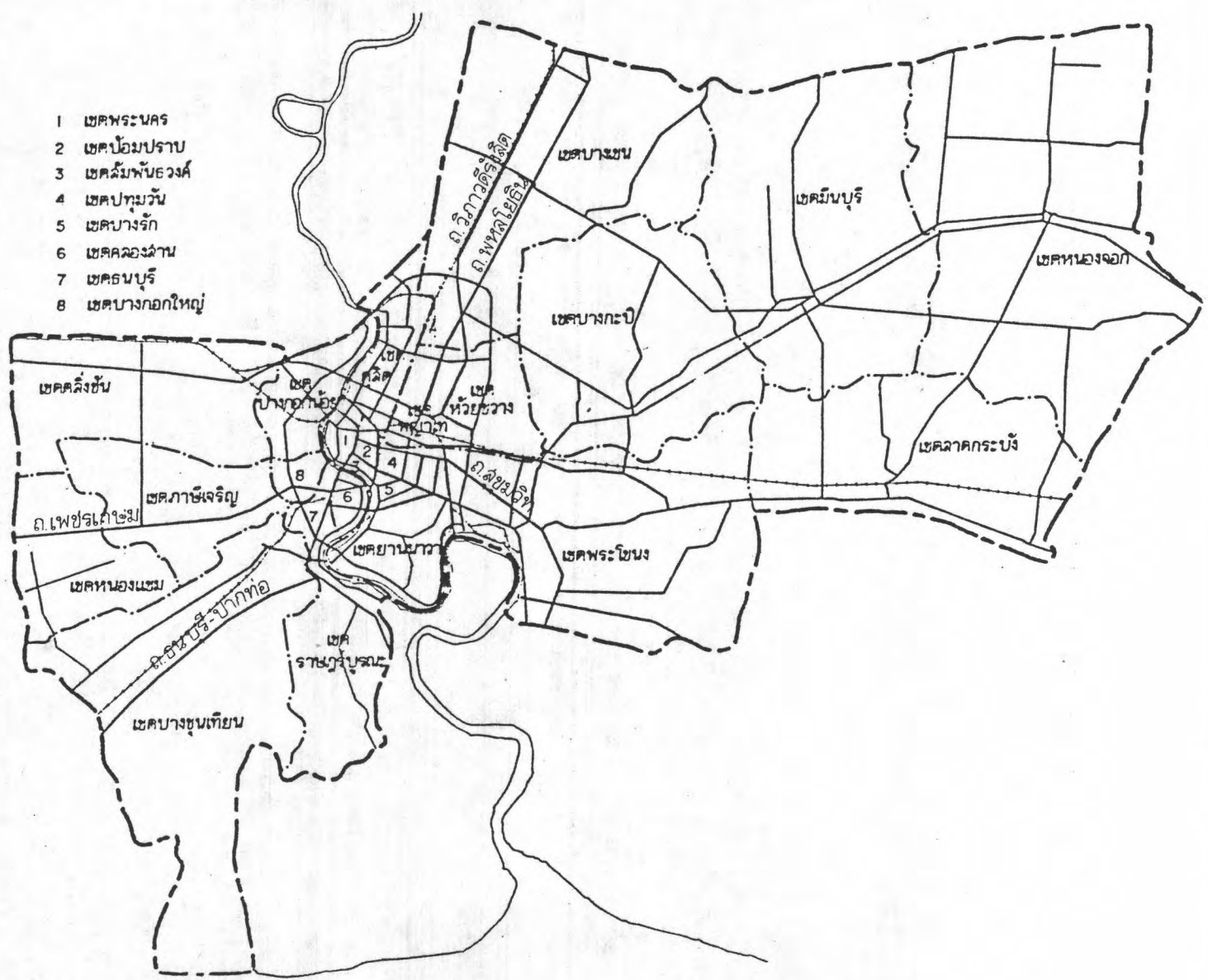
3.4 ระบบสาธารณูปโภค

3.4.1 การคมนาคมทางบก

โครงข่ายถนนทางด้านฝั่งธนบุรีของกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วยถนนสายสำคัญดังนี้

- 1) ถนนจรัลสนิทวงศ์ เป็นถนนในแนวเหนือ-ใต้ ผ่านบริเวณตอนใต้ของฝั่งที่ฝั่งตะวันตกของกรุงเทพมหานคร โดยเริ่มตั้งแต่สะพานพระรามหก ผ่านพื้นที่เขตบางกอกน้อยและเขตบางกอกใหญ่
- 2) ถนนสุขสวัสดิ์ เป็นถนนที่ต่อจากแนวถนนสมเด็จพระเจ้าตากสิน ผ่านพื้นที่ตอนบนของเขตราชบุรีบูรณะ เข้าไปในพื้นที่อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
- 3) ถนนสมเด็จพระเจ้าตากสิน เป็นถนนสายหลักในพื้นที่ เขตคลองสานและเขตธนบุรี
- 4) ถนนเพชรเกษม (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4) เริ่มต้นจากบริเวณสี่แยกท่าพระ เขตบางกอกใหญ่ ผ่านเขตภาษีเกษียณ เขตหนองแขม ไปสู่จังหวัดต่าง ๆ ทางภาคใต้และ ตะวันตก
- 5) ถนนพระราม 2 (ธนบุรี-ปากท่อ) เริ่มต้นจากบริเวณตอนบนของถนนสุขสวัสดิ์ ผ่านพื้นที่เขตบางขุนเทียน ผ่านจังหวัดสมุทรสาคร สมุทรสงคราม และไปบรรจบกับถนนเพชรเกษมสู่จังหวัดภาคใต้
- 6) ถนนเอกชัย เริ่มต้นจากบริเวณถนนดาวคะนองผ่านเขตบางขุนเทียน เข้าไปยังบริเวณพื้นที่สมุทรสาคร ไปเชื่อมต่อกับถนนพระราม 2
- 7) ถนนท่าพระ-สะพานกรุงเทพ เป็นถนนตัดใหม่เปิดใช้เมื่อปี 2530 เริ่มต้นจากถนนจรัลสนิทวงศ์บริเวณสามแยกท่าพระเดิม ไปเชื่อมกับถนนสมเด็จพระเจ้าตากสินบริเวณสี่แยกสะพานกรุงเทพ ซึ่งถนนนี้ทางกรุงเทพมหานครสร้างขึ้น เพื่อต้องการลดการจราจรบริเวณวงเวียนใหญ่
- 8) ถนนบางกอกน้อย-นครชัยศรี เริ่มต้นจากเขตบางกอกน้อยบริเวณ 3 แยกปิ่นเกล้า ผ่านเขตตลิ่งชัน ไปบรรจบกับถนนเพชรเกษมในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม การสร้างถนนนี้เพื่อต้องการแบ่งเบาการจราจรบนถนนเพชรเกษม และเพื่อให้มีการเข้าถึงเขตตลิ่งชันได้สะดวกยิ่งขึ้น
- 9) ถนนวงแหวนรอบนอกด้านฝั่งตะวันตก เป็นการก่อสร้างช่วงบางบัวทอง-ตลิ่งชัน ถึงจุดตัดถนนเพชรเกษมบริเวณบางแค และจากจุดตัดเชื่อมต่อไปจนถึงถนนพระราม 2 (ธนบุรี-ปากท่อ) บริเวณใกล้สำนักงานเขตบางขุนเทียน

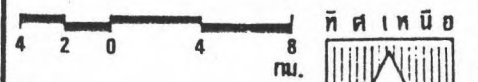
แสดง โครงข่ายคมนาคมทางบกของ
กรุงเทพมหานคร

- 1 เขตพระนคร
- 2 เขตป้อมปราบ
- 3 เขตสัมพันธวงศ์
- 4 เขตปทุมวัน
- 5 เขตบางรัก
- 6 เขตคลองสาน
- 7 เขตธนบุรี
- 8 เขตบางกอกใหญ่

การศึกษาความสามารถในการค้นหาการ
บุกรุกของพื้นที่เมืองที่มีต่อพื้นที่เกษตรกรรม
ชานเมือง: เขตหนองแขม กทม.

มาตราส่วน ๑:๓๘,๐๐๐

ทิศเหนือ

ที่มา:

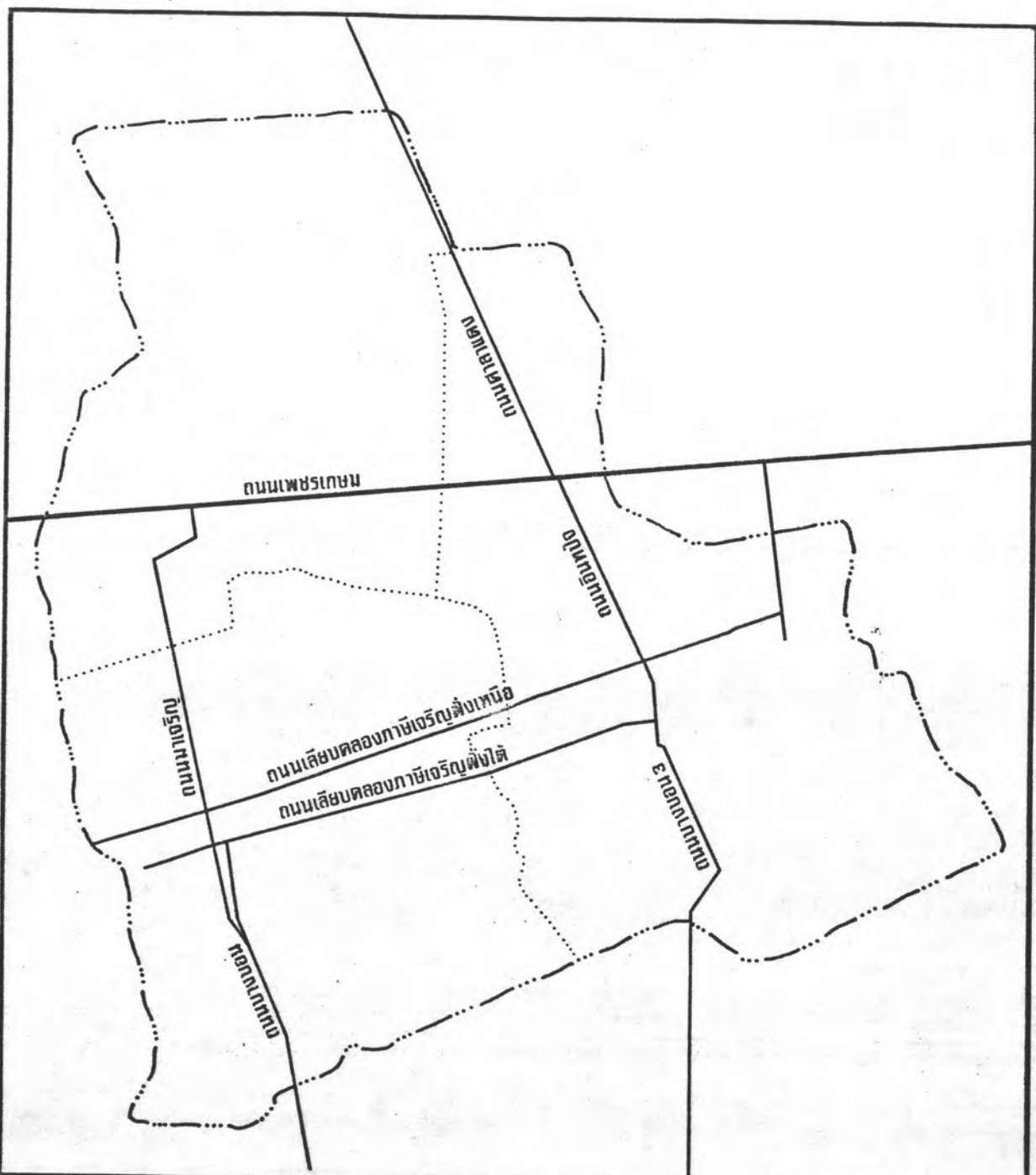
ปัจจุบันการคมนาคมทางถนน มีความสำคัญต่อการสัญจรและการขนส่งอย่างมาก และจากการพัฒนาโครงข่ายถนนในฝั่งธนบุรี โดยเฉพาะการตัดถนนบางกอกน้อย-นครชัยศรี และ ถนนวงแหวนรอบนอก ทำให้การเดินทางจากที่พักอาศัยไปยังแหล่งงาน (ในเมือง) รวมถึงการขนส่งผลผลิตทางการเกษตรจากชานเมืองสู่เขตเมือง มีทางเลือกในการเดินทางและความสะดวกรวดเร็วมากยิ่งขึ้น ซึ่งสาเหตุนี้มีอิทธิพลอย่างยิ่งในการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินจากเกษตรกรรม เป็นพื้นที่เมืองรุดเร็วมากขึ้น

ถนนและซอยต่าง ๆ ในเขตหนองแขม รวมคิดเป็นความยาวทั้งสิ้นประมาณ 66,668 เมตร มีผิวการจราจรโดยเฉลี่ยประมาณ 6-7 เมตร และมีเขตทางโดยเฉลี่ยประมาณ 20 เมตร และเมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่ทั้งหมดแล้ว มีสัดส่วนไม่สูงมากนักเพียงร้อยละ 0.91 แต่อย่างไรก็ตามสภาพถนนและซอยต่าง ๆ ส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์ดี โดยเป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก แอสฟัลท์ หินคลุก และดินลูกรัง สามารถใช้ได้ในทุกฤดูกาล ถนนสายสำคัญ ๆ ของเขตหนองแขม มีดังนี้

1) ถนนเพชรเกษม เป็นถนนสายหลักที่สำคัญที่สุดเพียงสายเดียวของเขตหนองแขม เป็นถนนที่มีความสำคัญอย่างมากต่อแขวงหนองค้างพลู ทั้งนี้เพราะความยาวของถนนส่วนใหญ่อยู่ในแขวงหนองค้างพลูประมาณร้อยละ 70 ของความยาวทั้งหมด ความยาวที่เหลืออยู่ในแขวงหลักสอง ปัจจุบัน (ปี 2531) ถนนเพชรเกษมได้รับการยกระดับถนนและปรับปรุงผิวจราจรเป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก (คสล.) มีช่องทางเดินรถคู่ขนาน 3 ช่องทาง

2) ถนนอินทปิง (ถนนทิววัฒนา) เป็นถนนสายรองที่มีความสำคัญมากสำหรับแขวงหลักสอง แยกจากถนนเพชรเกษมบริเวณคลองทิววัฒนา (คลองขวาง) ไปตัดกับถนน เลียบคลองภาษีเจริญฝั่งเหนือ และเชื่อมต่อกับถนนบางบอน 3 ซึ่งเป็นถนนที่ไปบรรจบกับถนนเอกชัย ในแขวงบางบอน เขตบางขุนเทียน ถนนอินทปิงเป็นถนนที่มีปริมาณการจราจรมาก โดยเฉพาะบริเวณ 4 แยกคลองขวาง (ถนนอินทปิงตัดกับถนนเลียบคลองภาษีเจริญฝั่งเหนือ) เป็นทำรถโดยสารประจำทาง ช.ส.ม.ก.สาย 7 (นพวงศ์-คลองขวาง)

3) ถนนมาเจริญ เป็นถนนสายรองที่มีความสำคัญมากสำหรับแขวงหนองแขม แยกจากถนนเพชรเกษมบริเวณคลองมหาครขนานกับถนนอินทปิง ไปตัดกับถนนเลียบคลองภาษีเจริญฝั่งเหนือ และเชื่อมต่อกับถนนบางบอนที่ไปบรรจบกับถนนเอกชัย ปัจจุบันถนนตลอดทั้งสายได้รับการปรับปรุงผิวจราจรดีมาก ทำให้มีการจราจรเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะรถบรรทุกที่ต้องการผ่านไปสู่นนพระราม 2

แสดง : โครงข่ายคมนาคมทางบกของเขตหนองแขม แผนที่ 3.9

สัญลักษณ์

 ถนนสายหลัก
 ถนนสายรอง

ทิศเหนือ

 -5 0 5 1 กม.

ที่มา:

4) ถนนเลียบบคลองภาษีเจริญฝั่งเหนือ เริ่มต้นจากถนนอินทพิงก์ แขวงหลักสอง ไปทางทิศตะวันตกผ่านพื้นที่ตอนกลาง เขตหนองแขมจนถึงถนนสุขุมวิท 3 อ. กระทุ่มแบน จ. สมุทรสาคร ถนนนี้เป็นถนนที่นำความเจริญ (Urbanization) มาสู่พื้นที่ตอนกลางของเขตหนองแขม มีรถประจำทางขนาดเล็ก (มินิบัส) รับส่งผู้โดยสารจากวัดหนองแขม-บางแค

5) ถนนเลียบบคลองภาษีเจริญฝั่งใต้ เริ่มต้นจากถนนบางบอน 3 ขนานไปกับคลองภาษีเจริญตัดกับถนนบางบอนและไปสิ้นสุดที่วัดหนองแขม ปัจจุบันยังไม่มีรถประจำทางรับส่งผู้โดยสาร

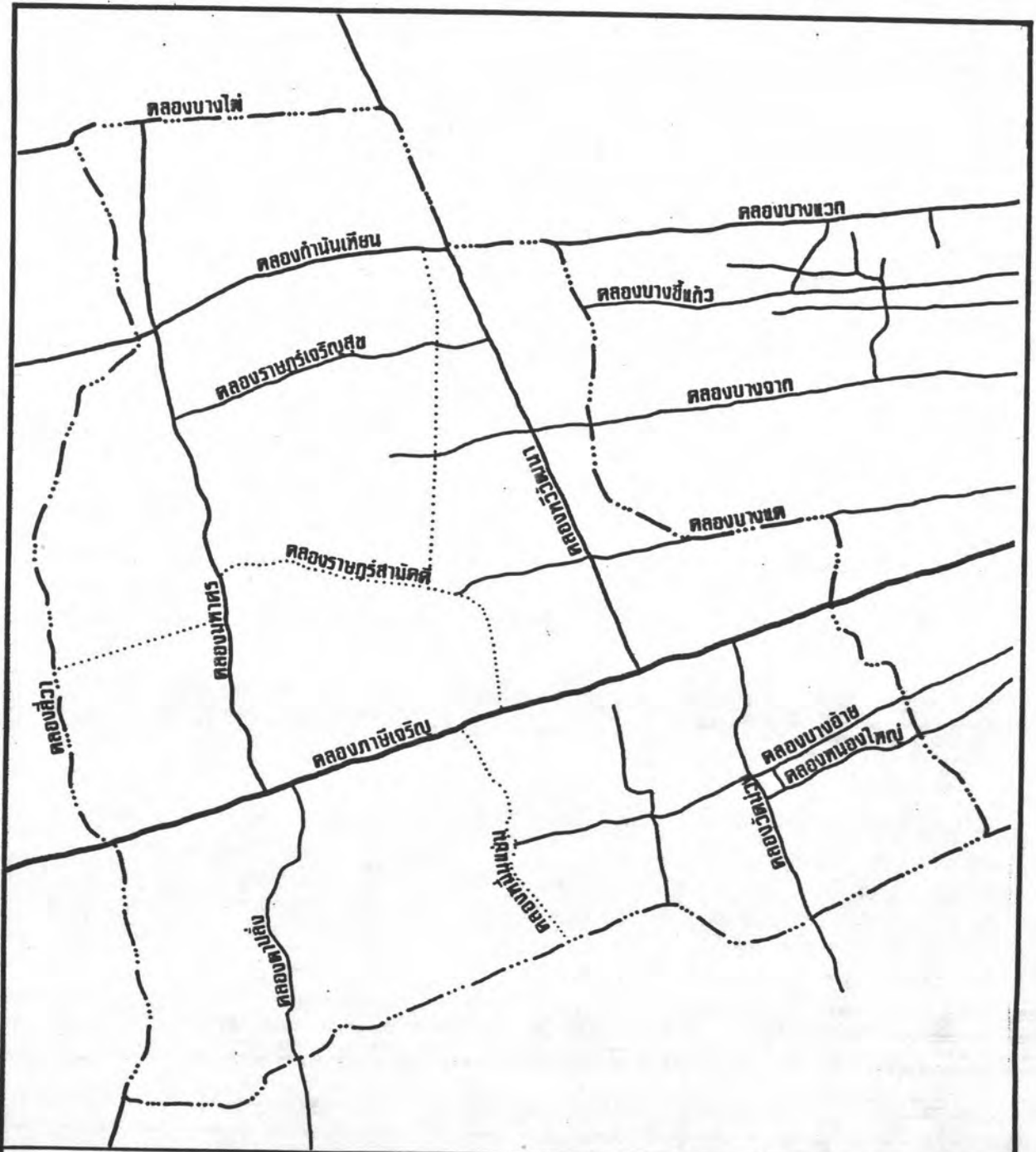
สำหรับตรอกและซอยต่าง ๆ ในเขตหนองแขมเป็นถนนที่ไม่มีระบบตีพ้อ โดยถนนดังกล่าวมักจะเป็นถนนที่เกิดขึ้นจากการจัดสรรที่ดินของเอกชน ซึ่งต้องการประหยัดที่ดินเพื่อการทำถนน ประกอบกับรูปแบบของถนนส่วนใหญ่เป็นตาราง Grid ทำให้เกิดปัญหาบริเวณทางแยกไม่สามารถมองเห็นรถสวน ซึ่งเป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณสำหรับกระจกโค้งนูนที่ทางสำนักงานเขตจำเป็นต้องจัดบริการให้

3.4.2 การคมนาคมทางน้ำ

การคมนาคมทางน้ำแม้ว่าจะลดบทบาทลงไปมากก็ตาม แต่ยังคงมีความสำคัญไม่น้อยสำหรับชุมชนริมคลองและเกษตรกรที่ใช้เป็นเส้นทางคมนาคมภายในชุมชนย่อย การขนส่งสินค้าทางการเกษตร การอุปโภคบริโภค ซึ่งคลองต่าง ๆ ที่อยู่ในความดูแลของสำนักงานเขตหนองแขมมีทั้งสิ้น 28 คลอง มีความยาวรวม 35.6 กิโลเมตร โดยมีคลองภาษีเจริญเป็นคลองหลักที่มีความกว้างที่สุด 24 เมตร ส่วนคลองอื่น ๆ มีความกว้างประมาณ 3-12 เมตร

3.4.3 บริการไฟฟ้า

พื้นที่ภายในเขตหนองแขมส่วนใหญ่ได้รับบริการไฟฟ้าอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะพื้นที่บริเวณแนวถนน ซอย และลำคลองต่าง ๆ ได้รับบริการเกือบทุกพื้นที่ แต่อย่างไรก็ตามยังคงมีพื้นที่บางส่วนที่อยู่ห่างไกลจากโครงข่ายการให้บริการไม่สามารถรับบริการได้ ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรกรรมที่มีความจำเป็นในการใช้ไฟฟ้าน้อยมากอยู่แล้ว ดังนั้นอาจสรุปได้ว่าพื้นที่ภายในเขตหนองแขมไม่มีปัญหาเกี่ยวกับบริการสาธารณูปโภค

แสดง การคมนาคมทางน้ำ แผนที่ 3.10

- สัญลักษณ์
- คลอง
  - เส้นแบ่งเขต
  - เส้นแบ่งแขวง

ทิศเหนือ

กม.

ที่มา:

การศึกษาความสามารถในการกั้นทานการบุกรุกของพื้นที่เมืองที่มีต่อพื้นที่เกษตรกรรมชานเมือง: เขตหนองแขม กทม.

3.4.4 บริการประปา

การประปาในเขตหนองแขมมีโครงข่ายการให้บริการในลักษณะเดียวกับกิจการไฟฟ้า กล่าวคือ สามารถให้บริการได้ตามแนวถนนและซอยต่าง ๆ ส่วนพื้นที่อื่น ๆ ที่ห่างไกลจากโครงข่ายการให้บริการ มีการใช้น้ำบาดาลและน้ำในลำคลองเพื่อการอุปโภคบริโภคแทนน้ำประปา แต่เนื่องจากในระยะหลังน้ำเสียที่ปล่อยจากโรงงานอุตสาหกรรมมักจะทำให้น้ำในลำคลองเน่าเสียเป็นประจำโดยเฉพาะหน้าแล้ง จนไม่สามารถนำน้ำในลำคลองมาบริโภคได้ และยังนำความเสียหายมาสู่เกษตรกรอีกด้วย ดังนั้นทางราชการควรให้โรงงานอุตสาหกรรมมีระบบการกำจัดน้ำเสียอย่างถูกวิธีก่อนปล่อยลงสู่ลำคลอง และควรจัดบริการประปาสำหรับชุมชนริมคลองอย่างทั่วถึง

3.4.5 บริการโทรศัพท์

การสื่อสารประเภทโทรศัพท์เป็นกิจการสาธารณูปโภคประเภทเดียวที่ไม่สามารถให้บริการได้เพียงพอกับความต้องการ โดยมีการให้บริการเฉพาะชุมชนหนาแน่นริมถนนเพชรเกษมเป็นส่วนใหญ่ ส่วนพื้นที่อื่น ๆ ได้รับบริการกระจายไปในบางแห่ง

3.4.6 บริการเก็บขยะมูลฝอย

การเก็บขยะมูลฝอยภายในเขตหนองแขม สามารถให้บริการได้เฉพาะชุมชนที่มีการเข้าถึงได้สะดวกเท่านั้น โดยมีรถจัดเก็บขยะเพียง 2 คัน สามารถจัดเก็บขยะได้ประมาณวันละ 19.49 ตัน จะเห็นได้ว่าบริการด้านนี้จะยังไม่สามารถให้บริการได้อย่างเพียงพอกับความต้องการเมื่อเทียบกับจำนวนประชากร แต่อย่างไรก็ตามปัญหานี้มิได้เป็นปัญหาที่รุนแรงนัก ทั้งนี้เพราะยังมีประชาชนอีกจำนวนมากที่มีการจำกัดขยะมูลฝอยด้วยการเผา ฝัง หรือทิ้งลงสู่ลำคลอง

3.5 บริการสังคม

3.5.1 การศึกษา

การให้บริการด้านการศึกษาในเขตหนองแขมอยู่ในสังกัดหน่วยงานหลายหน่วยงาน ได้แก่

- 1) สังกัดกรุงเทพมหานคร มี 9 โรงเรียน คือ ร.ร.บ้านขุนประเทศ ร.ร. วัดอุดมรังสี ร.ร. คลองบางแกว ในแขวงหนองค้างพลู และ ร.ร. วัดม่วง ร.ร. หมู่บ้าน

เศรษฐกิจ ร.ร.วัดราษฎร์บำรุง ในแขวงหลักสอง และ ร.ร.วัดหนองแขม ร.ร.ประจำ
บำรุง ร.ร.วัดศรีนวลธรรมวิมล ในแขวงหนองแขม มีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 5,742 คน
จำนวนครู 290 คน

2) สังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษา มี 2 โรงเรียน คือ
โรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่วัดอุดมรังสีและโรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่วัดม่วง ในแขวงหนองคายพลู และ
แขวงหลักสองตามลำดับ

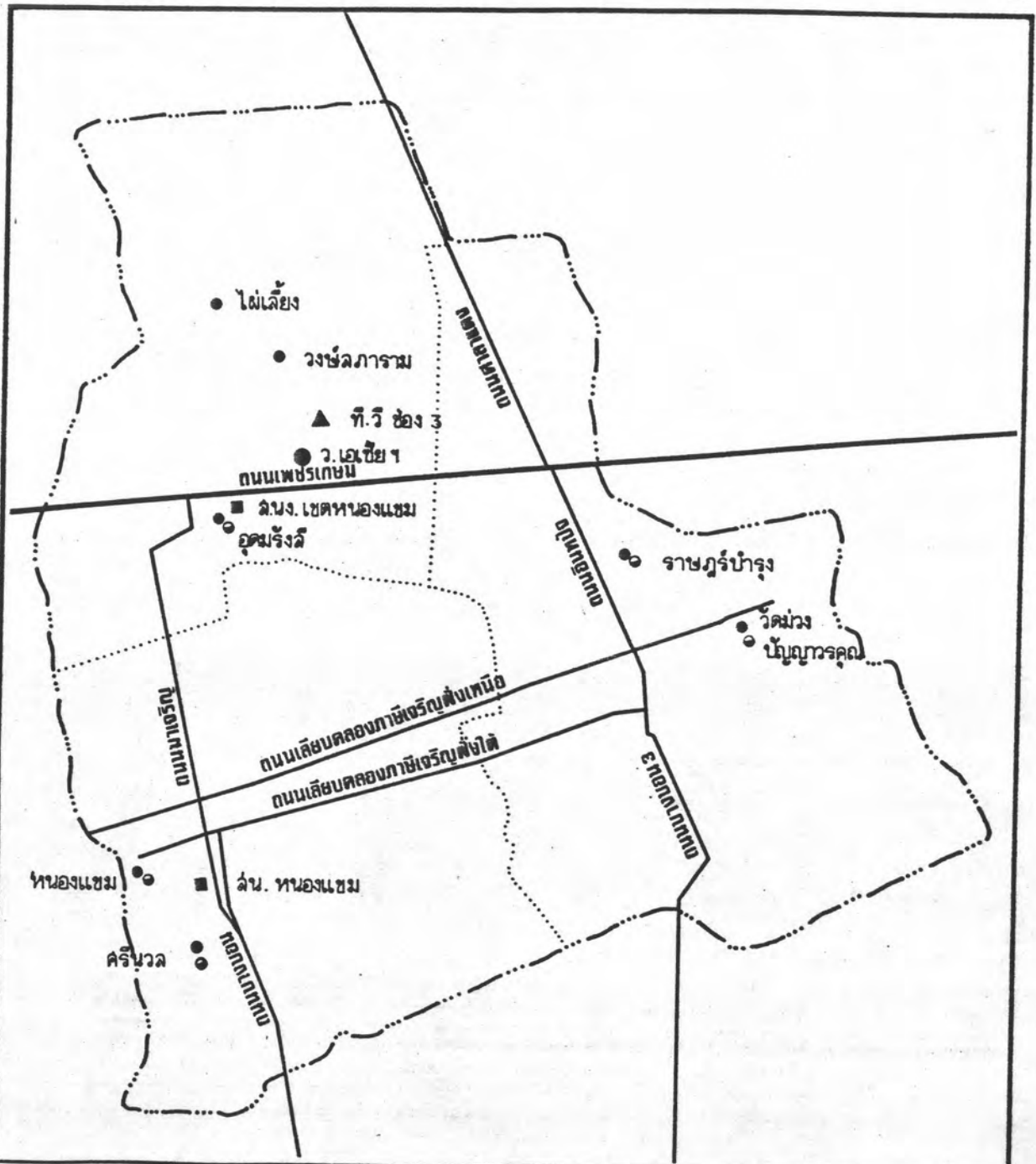
3) สังกัดกรมสามัญ กระทรวงศึกษา มี 2 โรงเรียน คือ โรงเรียน
วัดหนองแขม มีนักเรียน 2,500 คน ครู 144 คน ในแขวงหนองแขม และโรงเรียนปัญญาวารคุณ
มีนักเรียน 1,989 คน ครู 106 คน ในแขวงหลักสอง

4) สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน 9 โรงเรียน โดยเป็น
ระดับอนุบาลและประถมศึกษา 6 โรงเรียน ระดับอาชีวศึกษา 2 แห่ง คือ โรงเรียนเทคโนโลยี
หมู่บ้านครูและโรงเรียนเทคนิคเพชรเกษมและระดับอุดมศึกษา 1 แห่ง คือวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์

บทบาทในการให้บริการด้านการศึกษา นั้น ในระดับอนุบาล และประถมศึกษา
ส่วนใหญ่เป็นการให้บริการแก่นักเรียนภายในพื้นที่ จะมีเพียงในระดับอาชีวศึกษาและอุดมศึกษา
เท่านั้นที่มีบทบาทในการให้บริการแก่นักศึกษาในพื้นที่อื่น ๆ

3.5.2 การสาธารณสุข

เขตหนองแขมมีศูนย์สาธารณสุข จำนวน 4 แห่ง ได้แก่ ศูนย์บริการสาธารณสุข
48 ศูนย์บริการสาธารณสุขสาขาปิตุวรรณ ศูนย์บริการสาธารณสุขสาขาหนองแขม และศูนย์บริการ
สาธารณสุขสาขาวิจิตรอนามัย นอกจากนี้ยังมีคลินิกเอกชนอีก 5 แห่ง ซึ่งการบริการของสถาน
สาธารณสุขทั้งหมดดังกล่าวสามารถให้บริการได้เพียงคำปรึกษา แนะนำ การปฐมพยาบาลและ
การรักษาเบื้องต้นเท่านั้น อย่างไรก็ตามในปัจจุบัน (ปี 2531) มีโรงพยาบาลศรีวิชัย 2 ของ
เอกชนเพียงแห่งเดียวที่สามารถให้บริการรักษายาบาลในระดับที่สูงขึ้น ซึ่งต้องการแพทย์ที่มีความ
เชี่ยวชาญเป็นพิเศษ เช่น การผ่าตัด การรักษาโรคอันตราย เป็นต้น

<p>แสดง ที่ตั้งล่าอาณานิคมที่สำคัญในเขตหนองแขม</p>	<p>แผนที่ 3.11</p>
<p>สัญลักษณ์</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ วัด ● โรงเรียน 	<p>ทิศเหนือ</p> <p>0 5 1 กม.</p> <p>ที่มา:</p>

การศึกษาความสามารถในการกำหนดการบูรณะของพื้นที่เมืองที่มีต่อพื้นที่เกษตรกรรมชนานเมือง:เขตหนองแขม กทม.

3.5.3 ศาสนสถาน

ประชากรในเขตหนองแขมส่วนใหญ่ร้อยละ 96 นับถือศาสนาพุทธ โดยมีวัดและสำนักสงฆ์ในพระพุทธศาสนา 9 แห่ง กระจายอยู่ตามชุมชนสำคัญ ๆ แขวงละ 3 แห่งดังนี้

แขวงหลักสอง มีวัดม่วง วัดราษฎร์บำรุง และสำนักสงฆ์ทองเกษมนิมิตร
แขวงหนองแขม มีวัดหนองแขม วัดศรีนวลธรรมวิมล และสำนักสงฆ์
พระอาทิตย์-พระจันทร์

แขวงหนองค้างพลู มีวัดอุดมรังสี วัดวงศ์ถาวร และสำนักสงฆ์ปรกแสง
ศิริเจริญพรทวี

3.6 สรุปสภาพทั่วไปของเขตหนองแขม

เขตหนองแขมเป็นเขตชานเมืองรอบนอกฝั่งตะวันตกของกรุงเทพมหานคร ลักษณะและสภาพทั่วไปเป็นบริเวณที่มีประชากรกระจุกตัวเฉพาะบางบริเวณเท่านั้น เช่นบริเวณสถานที่ราชการ ย่านอุตสาหกรรม หมู่บ้านจัดสรร และตึกแถวริมถนน ส่วนบริเวณอื่นที่เป็นพื้นที่เกษตรกรรม มีประชากรตั้งถิ่นฐานเบาบางมาก ลักษณะการใช้ที่ดินส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรกรรมประเภทนาข้าว สวนผัก สวนผลไม้ และสวนไม้ประดับ โดยมีการใช้ที่ดินประเภทเมืองแทรกอยู่ทั่วไป การใช้ที่ดินเกษตรกรรมมักจะถูกพื้นที่เมืองบุกรุกอยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้เป็นผลจากการขยายตัวของพื้นที่เมืองเพื่อรองรับจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเขตหนองแขมมีการเพิ่มประชากรในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (2529) เฉลี่ยปีละประมาณ 2,000 - 3,000 คน และคาดประมาณว่าในปี 2544 เขตหนองแขมจะมีประชากรเพิ่มขึ้นอีก 46,094 คน ทั้งนี้ประชากรที่เพิ่มขึ้นดังกล่าวจะทำให้พื้นที่เกษตรถูกเปลี่ยนสภาพไปเป็นพื้นที่เมืองแน่นอน สำหรับสภาพเศรษฐกิจของเขตหนองแขมที่มีฐานเศรษฐกิจขึ้นอยู่กับเกษตรกรรมเป็นหลัก ส่วนใหญ่จัดอยู่ในเกณฑ์ดีเมื่อเปรียบเทียบกับเขตชานเมืองอื่น ๆ โดยมีรายได้จากการเกษตรเฉลี่ยสูงถึง 11,218 บาทต่อไร่ ส่วนการให้บริการของระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการต่าง ๆ มีความสมบูรณ์เพียงพอกับความต้องการเกือบทุกประเภท ยกเว้นสาธารณูปโภคประเภทโทรศัพท์เท่านั้นยังคงมีปัญหาในการให้บริการ แต่ทั้งนี้เขตหนองแขมมิใช่เขตการค้าที่สำคัญ ดังนั้นจึงไม่เป็นปัญหารุนแรงแต่อย่างใด

3.7 บทบาทที่สำคัญของเขตหนองแขม

3.7.1 บทบาทในอดีต

ในอดีตเขตหนองแขมเป็นเขตชนบทของกรุงเทพมหานครอย่างแท้จริง โดยพื้นที่เกือบทั้งหมดเป็นพื้นที่เกษตรกรรม การตั้งถิ่นฐานโดยทั่วไปเป็นแบบชนบท (Rural Settlement) การดำเนินชีวิตประจำวันผูกพันอยู่กับลำคลอง ซึ่งจำเป็นต้องใช้น้ำในการบริโภคและการเกษตร สังคมในระยษนี้ เป็นไปอย่างเรียบง่ายไม่หลากหลาย ดังนั้นบทบาทสำคัญของเขตหนองแขมจึงเป็นเพียงแหล่งอาหารของเมืองเท่านั้น แต่ต่อมาบ้านเมืองได้พัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็ว ประกอบกับในระยะหลังอัตราการเพิ่มของประชากรได้ทวีสูงขึ้นมาก ทำให้เกิดชนวนการเป็นเมืองแผ่ขยายจากเขตใจกลางเมืองสู่เมืองพื้นที่ชนบทรอบนอก ซึ่งเขตหนองแขมเป็นเขตหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากการขยายตัวของเมืองและประชากร เป็นผลให้บทบาทของเขตหนองแขมเปลี่ยนแปลงไปในที่สุด

3.7.2 บทบาทในปัจจุบัน

ในระยะ 10 ปีที่ผ่านมา (2519 - 2529) กรุงเทพมหานครมีการเพิ่มประชากรอยู่ตลอดเวลาและมีประชากรเพิ่มขึ้นเกือบ 1 ล้านคน โดยเป็นการเพิ่มในเขตชั้นกลางและเขตชั้นนอก ในขณะที่เขตชั้นในมีประชากรลดลง ผลที่ตามมาคือการขยายตัวของพื้นที่เมืองเพื่อรองรับประชากรที่กระจายออกจากเขตชั้นในและประชากรที่เพิ่มขึ้น โดยผ่านทางกระบวนการเป็นเมือง (Urbanization) ในรูปของการใช้ที่ดินประเภทเมืองต่าง ๆ เช่น ที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรม อุตสาหกรรม สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ โดยลักษณะการขยายของพื้นที่เมืองดังกล่าวเป็นการขยายเข้าไปในพื้นที่เกษตรกรรมที่มีอยู่เดิม ซึ่งภาวะการเช่นนี้ นอกจากจะทำให้บริเวณพื้นที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูกโดยรอบกรุงเทพฯ แปรเปลี่ยนสภาพไปในลักษณะไม่สอดคล้องกับสมรรถนะดินของพื้นที่แล้ว ยังมีผลทำให้การขยายตัวของเมืองกรุงเทพมหานคร เป็นไปโดยไม่มีที่สิ้นสุด สร้างปัญหาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของเมืองและเป็นผลเสียการพัฒนาระเทศโดยส่วนรวม

เขตหนองแขมเป็นเขตชั้นนอกที่ได้รับผลกระทบจากการขยายตัวของเมืองกรุงเทพมหานครเช่นเดียวกัน ทั้งนี้เป็นการขยายเพื่อรองรับจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นถึง 26,411 คน (2519 - 2529) ซึ่งพื้นที่เมืองที่เพิ่มขึ้นส่วนใหญ่เป็นพื้นที่พักอาศัยและอุตสาหกรรม โดยพื้นที่เมืองที่เกิดขึ้นในระยะแรกมักจะเป็นโรงงานอุตสาหกรรมเสียมากกว่า ทั้งนี้เนื่องมาจากโรงงานอุตสาหกรรมต้องการที่ดินราคาถูก อีกทั้งยังถูกกดดันจากข้อบังคับการก่อสร้างโรงงานอุตสาหกรรมในเขตใจกลางเมือง แต่อย่างไรก็ตามการกระจุกตัวของโรงงานอุตสาหกรรมโดยทั่วไปอยู่ใน

บริเวณฝั่งพระนครโดยเฉพาะเขตลาดกระบัง มีนบุรี และจังหวัดสมุทรปราการ ในขณะเดียวกัน ในฝั่งธนบุรีการกระจุกตัวของโรงงานอุตสาหกรรมส่วนใหญ่อยู่ในเขตบางขุนเทียน และอำเภอ อ้อมน้อย จังหวัดกระทุ่มแบน ดังนั้นการขยายตัวของพื้นที่เมืองประเภทนี้ในระยะต่อมาจึงเป็นไป อย่างช้ามาก

สำหรับการขยายตัวของพื้นที่เมืองที่เห็นได้ชัด ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เมืองประเภท ที่อยู่อาศัย โดยมีอาคารบ้านเรือนเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก และโดยเฉพาะในช่วง 5 ปีหลัง (2526-2530) กิจกรรมบ้านจัดสรรพร้อมที่ดินได้รับความนิยมเป็นพิเศษและมีการขยายตัวอย่าง รวดเร็ว ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากพื้นที่บางส่วนในเขตภาษีเจริญและเขตตลิ่งชันถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่ "ริ้วสีเขียว" จึงทำให้เขตหนองแขมมีความได้เปรียบเชิงที่ตั้ง และในการคาดประมาณประชากร ในอนาคต เขตหนองแขมจะมีประชากรเพิ่มขึ้นอีกประมาณ 46,094 คน ในปี 2544 ซึ่งนั่นก็หมาย ความว่า เขตหนองแขมจะต้องรับภาระในการเป็นพื้นที่พักอาศัยของประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างแน่นอน ดังนั้นอาจกล่าวสรุปได้ว่าปัจจุบันเขตหนองแขมมีบทบาทที่เห็นเด่นชัดที่สุด คือ เป็นพื้นที่รองรับการ ขยายตัวของพื้นที่เมืองประเภทที่อยู่อาศัย